Proletari din toate țările, uniți-vă !

Anul XIII
32 (432)
Sîmbătă
8 august
1970
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROZĂ DE D. R. POPESCU • ARTE • TINERI AUTORI • SPORT

LITERATURA ȘI TIMPUL

Se împlinește un an de la Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, eveniment istoric care a marcat deschiderea unei etape noi în dezvoltarea patriei noastre. Programul de realizări trasat de Congres este în plină desfășurare, rezultate remarcabile au fost înscrise în activitatea societății noastre, confirmîndu-se justețea liniilor de perspectivă elaborate de partid. Ne sînt vii în minte cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spuse la tribuna Congresului al X-lea, care arătau cu claritate legătura strînsă, fundamentală, între programul de dezvoltare dezbătut de Congres și potențialul creator al poporului nostru : **„Considerăm că dispunem de tot ce este necesar pentru înfăptuirea în viață a acestui program însuflețitor ; avem o bază de pornire tehnico-materială dezvoltată ; avem un partid puternic, unit, înarmat cu învățătura marxist-leninistă, strîns legat de mase ; sîntem un popor harnic, dîrz, înzestrat cu calități deosebite, devotat trup și suflet cauzei socialismului".** În principale domenii de muncă au fost atinse rezultate strălucite în acest an împlinit de la Congresul al X-lea, semnificația lor fiind concludentă pentru realismul hotărîrilor luate de înaltul for al partidului nostru.

Aceste rezultate se înscriu deopotrivă în bilanțul de înfăptuiri cu care poporul nostru întîmpină sărbătorirea zilei de 23 August. La a XXVI-a aniversare a eliberării patriei ne aflăm în plină desfășurare a marilor și îndrăznețelor răspunderi sociale pe care ni le-a pus tuturor în față istoricul Congres al comuniștilor. În domeniul culturii răspunderile nu sînt mai puțin importante și e limpede că multiplele inițiative privind dezvoltarea învățămîntului, științei, culturii, muncii de cercetare, literaturii și artelor, că atîtea îmbunătățiri care au urmat hotărîrilor prevăzute de Congres au avut în vedere să sporească considerabil spiritul de angajare, efortul prețios de a fi mereu în consens cu cerințele majore ale timpului și ale societății noastre socialiste, cu cele mai proaspete cuceriri ale științei moderne, cu cele mai bogate și mai rodnice exigențe în perfecționarea profesiilor.

Un puternic sentiment al istoriei a devenit dominant în toate domeniile de muncă, pe șantierele naționale, în școli și laboratoare, întărind capacitatea creatoare de lucru și de răspundere în fața îndatoririlor colective, în fața problemelor sociale noi, superioare, în fața greutăților. Numeroase sînt exemplele de abnegație, de mare dăruire scopurilor scumpe ale patriei noastre socialiste. Cunoaștem cu toții eroismul, puterea, unitatea cu care poporul nostru condus de partid a știut să depășească grelele încercări datorate calamităților naturale, să învingă, să porneacă cu o exemplară conștiință patriotică la reconstrucția, la reînzestrarea locurilor atinse de tragicele întîmplări.

O neabătută împlinire a răspunderilor sociale majore caracterizează conduita cetățenească a omului patriei noastre. Pentru scriitori, tabloul social actual este complex și de adîncime, talentul și puterea de creație fiind chemate să recurgă la cele mai nobile resurse pentru investigarea, cuprinderea și înțelegerea semnificațiilor umane profunde oferite de proaspăta, tulburătoarea și generoasa istorie a patriei noastre frumoase, demne, bogată în evenimente și eroi.

Literatura are deci azi la noi un **timp** fertil, știința și tăria de a folosi și de a pătrunde acest timp fiind chemate să se afirme din plin pentru scrierea acelor cărți substanțiale care să fie pe măsura numelui poporului și patriei noastre, a istoriei sale încununate de un prezent bogat în înțelesuri. Munca scriitoricească, prin ce are ea mai bun, vine și ea în întîmpinarea marii sărbători mărturisindu-și atît realizările cît și continuele îndatoriri majore față de timpul istoric pe care îl trăim și la care sîntem chemați să participăm mereu cu un înalt simț de răspundere cetățenească.

LUCEAFĂRUL

Povestitorul prieteniei

Izvorită dintr-o puternică nevoie de destăinuire, opera de povestitor a lui Panait Istrati este pătrunsă de sentimentul prieteniei. Aproape toți eroii lui Panait Istrati, începînd cu autobiograficul Adrian Zograffi, se pot reduce la un singur tip dominant : omul care tînjește după prietenie, care trăiește pentru prietenie și care vede suprema mulțumire sufletească în găsirea unui suflet bun.

În această căutare a prieteniei se sublimează și se topesc toate celelalte sentimente. Chiar într-o operă atît de plină de erotism cum este *Nerrantsoula* (și care, ca putere de sugestie, este poate cea mai puternică a lui Istrati) chiar în acest roman al unei iubiri ciudate, tot sentimentul prieteniei este acela care covîrșește sufletul povestitorului.

„Un prieten pasionat" este ceea ce caută eroii lui Panait Istrati. Marco din *Nerrantsoula* ar vrea „să realizeze o armonie între patima pustiitoare a cărnii și sublima prietenie. Aceasta din urmă înflorește în statornicie și în durată și pentru ea infidelitatea este un non-sens : cu cît sînt mai mulți prieteni, cu atît e mai bine. Carnea, dimpotrivă, cînd iubește, este egoistă și nu suferă pe un al treilea, dar în același timp se plictisește și tînjește cînd i se dă prea mult din aceeași hrană" ! Și mai departe : „În ce privește prietenia supremă, idealul ar fi realizat numai de niște amanți-prieteni, dacă bărbatul și femeia ar putea să rămînă prieteni și amanți în același timp".

Omul descris de Istrati este un căutător de imposibil. Așa cum caută prietenia visată, el caută și dreptatea socială, bunătatea, sinceritatea. Toată viața sa sufletească este formată din aceste elanuri pe care le împiedică, le deformează, le deviază, însă fără să le înăbușe niciodată, societatea, împrejurările și poate, mai ales, sufletul acestui om însuși. La Panait Istrati un realism violent și crud, o observație nemiloasă a firii omenești și o adîncă experiență a vieții temperează romantismul personajelor și restabilesc întotdeauna adevărul situațiilor. Acolo unde acest adevăr ar putea fi pus la îndoială (ca în ciclul povestirilor cu haiduci) tonul de legendă și de baladă veche transfigurează realitatea și o înalță pe culmile poeziei epice.

Neliniștiți și febrili, oamenii lui Panait Istrati se lasă prădă vînturilor vieții cu candoare și sinceritate. Setea lor de sentimente absolute, care îi ridică peste nivelul sufletesc obișnuit, se lasă totuși înșelată dacă nu potolită de apele vremelniciei umane. Sîntem departe aici de vagabonzii sublimi și de criminalii neprihăniți din unele romane rusești. Vagabonzii și golanii lui Istrati sînt frămîntați desigur și ei de năzuințe sublime, dar ei sînt în același timp umani și adevărați, supuși la patimi și la cusururi, încătușați de pasiuni violente, copleșiți de păcate, fulgerați de ură sau înrăiți de dragoste neisbutită. Totuși niciunul din ei nu este fundamental rău, mai mult chiar : fondul sufletesc al tuturora este bun și numai societatea și împrejurările potrivnice și nedrepte îi fac păcătoși și răi. Este aici, la Istrati, o bună parte de tezism și un rousseauism cam naiv, care însă este o consecință firească a setei aceleia de sentimente absolute care, înainte de-a fi a eroilor lui, este a scriitorului însuși.

Căutător de sentimente puternice și curate, plin de credință față de miracolul prieteniei care face pe oameni buni, și fi adîncește pînă la împăcarea supremă cu ei înșiși și cu lumea întreagă, Panait Istrati a avut o viață plină de întîmplări minunate. „Cazul" lui a produs pe vremuri un răsunet european. Și într-adevăr este ceva uimitor și rar în cariera literară a acestui om care, la patruzeci de ani, ajunge să scrie opere pline de culoare, de sevă și de originalitate stilistică, într-o limbă care nu e a lui, pe care a învățat-o tîrziu, la treizeci și cinci de ani, și pe care cu o îndrăzneală nemaipomenită și candidă o înflorește cu idiotisme românești, traduse ad litteram, cu cuvinte și expresii românești transpuse fără niciun înconjur, reușind totuși să aibă o frază de-o eleganță clasică și să fie atît de român în haina lui străină.

Al. PHILIPPIDE

în fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Compromisul cu oamenii

— Cu oamenii ajungeți la compromisuri la fel de vesele cum ați povestit data trecută că ajungeți cu lucrurile ? Treceți drept un om intratabil

— Oricum nu-mi plac compromisurile sumbre, și aici firea noastră a ajuns să posede secrete netransmisibile. Cum face, cum reușește un român să încarce pe dos mănușa tragică și s-o arunce în fața destinului ? Dintr-un dușman potențial își face un prieten pe viață.

Devenind bucureștean și debutînd în literatură, eram invitat la cenacluri, la revelioane. Asistam la veselia generală crunt și neîmpăcat plin de orgoliul răspunderii universale pe care o simțeam că îmi apăsa umerii și părăseam aceste petreceri insultîndu-i pe toți.

Cum se puteau sclifosi atît de inconștienți, mă întrebam eu, cînd știau totuși foarte bine în sinea lor că într-o zi vor muri ? Ce înțelegeau să facă din viața lor ? Cum credeau ei că poate fi învinsă această fatalitate ? Prin jocuri de cuvinte care îi făceau tot pe ei să rîdă de idiotenia propriei lor gîndiri ? Jucau mici scenete, improvizau sau cîntau acompaniați de pian, reclame (eram uluit de memoria colosală pe care o aveau în acest sens) și, pentru ca nimic să nu le tulbure cîtuși de puțin seninătatea sufletească, inventau — inspirîndu-se din Urmuz — jocuri numite, de pildă, Ismailuri, cu ajutorul cărora luau în tărbacă oameni și idei ale timpului, scriind fiecare, pe o temă dată, în stilul vestitului grefier din Buzău, lucruri care constituiau răzbunarea inteligenței lor sclipitoare față de obtuzitatea sau demagogia aberantă a unora dintre contemporanii intelectuali care urcau cu energie și fără scrupule pe scena socială și care, dacă s-ar fi aflat, i-ar fi privat pe acești urmuzieni de libertate pentru multă vreme. Aveau însă grijă să distrugă acele hîrtiuțe. Mă mir cum mă suportau printre ei, fiindcă după fiecare scandal plecam trîntind ușa și aveam sentimentul că am rupt cu grupul lor pentru totdeauna. Nu, după un anumit timp mă invitau din nou, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Iar eu mă duceam crezînd de fiecare dată că o să-i găsesc schimbați. De unde ! Peste ani, și asta mi se părea formidabil, dădeam peste aceiași oameni parcă i-aș fi văzut ieri. Ei, bine, am sfîrșit prin a rămîne prieteni, vreau să spun că n-a devenit nici unul dușmanul meu înverșunat, după cîte figuri le-am făcut la toți.

Dar fiindcă cititorul așteaptă de la noi „mărturisiri" literare, e cazul să povestesc că unul din ei era critic literar și că, în clipa cînd i-am dat să citească acea versiune a primului volum din **Moromeții** pe care mă hotărîsem cu în iarna anului 1955 s-o dau la tipar, i-a trecut prin cap că, în sfîrșit, a venit momentul să-mi plătească și mie pentru aceste nenumărate figuri pe care i le făcusem și iată cum a procedat. Mi-a citit cartea și, cînd ne-am reîntîlnit, s-a uitat senin în ochii mei și mi-a spus foarte liniștit și cu multă grijă să fie clar în expunere și să înțeleg exact ceea ce dorea să-mi comunice.

— Impresia generală cu care rămîi după lectura romanului dumitale, mi-a zis el, este, întîi, că eroul, acest Moromete, e cam nebun. Încercînd să cauți explicația în ce constă nebunia lui, nu prea reușești. E foarte autentic descrisă și pare foarte adevărată. Și atunci îți vine în minte că o singură explicație poate fi : că și autorul e cam nebun. Acuma, asta n-ar fi o piedică în calea publicării romanului în revista noastră, dimpotrivă, dar judecat ca roman, nu prea ține, ți-aș propune să faci din el niște nuvele. Ar avea mare succes și ai fi perfect pe linia **Întîlnirii din Păminuri**, dar cu un registru mai bogat și mai profund...

„O să găsesc oare altul mai bun ca asta care să se priceapă la literatură ?" m-am întrebat eu, trecînd fără să fi înregistrat prea bine peste prima parte a spuselor lui. Fiindcă a doua mă interesa.

— De ce crezi dumneata că romanul meu nu ține ca roman și îmi propui să fac din el niște nuvele ?

— Păi uite de ce, mi-a răspuns el ricanind.

Și m-am pregătit să-l ascult cu o curiozitate limpede, avea ceva să-mi spună ? Era critic literar, sau un simplu veleitar ? Era un foarte bun critic literar ! Dar avantajul creat de mine prin neacceptarea unei prietenii în stilul pe care mi-l propunea mediul literar a fost decisiv, pentru că omul din fața mea nu m-a cruțat nici el și mi-a spus crude adevăruri cînd existau suficiente motive să mă copleșească cu elogii, cum făcuseră alții.

— Să știi, i-am spus eu la urmă, că mi-ai dat, rînjind, prețioase îndrumări. Păstrează-ți rînjetele pentru amicii dumitale, cărora sînt sigur că o să le povestești cu lux de amănunte cum a decurs întîlnirea, iar eu o să-mi păstrez sfaturile, care n-ar fi stricat să fi ieșit din alt cap. Dar ce să facem ! Luam și noi ce găsim !

N-a înțeles ce i-am spus și a citit neîncrezător prima parte a versiunii refăcute, finale, pe care i-am prezentat-o spre publicare. I-a dat drumul, dar a și scris un articol mic și reticent în „Gazeta literară", ca să poată să scrie pe urmă unul mare, în care să-și arate nemulțumirea că n-am făcut totuși din romanul meu niște nuvele. Ce frumoase ar fi fost ! Interesante ! Era, ca orice critic dotat, tiranic în opiniile lui și abia la urmă, cînd a citit romanul în întregime s-a convins că eu, și nu el avusesem dreptate, în ce privește ideea dacă trebuia sau nu să fac un roman. Iar eu nu mai trebuia să fiu convins, din moment ce-i ascultasem judicioasele sfaturi, că nu fusese crud cu mine, ci drept.

A scris apoi un articol plin de entuziasm și am devenit prieteni. Și-a păstrat poziția inițială, dispoziția de a nu-mi trece cu vederea scăderile literare. Cu cele umane însă am ajuns amîndoi la un compromis și în cincisprezece ani nu ne-am certat în mod serios niciodată. Am ajuns chiar să cred că faptul a devenit imposibil, cum imposibilă e pentru unii împăcarea, trecerea peste ura care ni se injectează la un moment dat în inimă. Șansa noastră e să fim în acel moment greu al cioocnirii umane obsedați de ceva care să ne acapareze întreaga ființă. Injecția de ură se varsă atunci pe undeva pe lîngă noi.

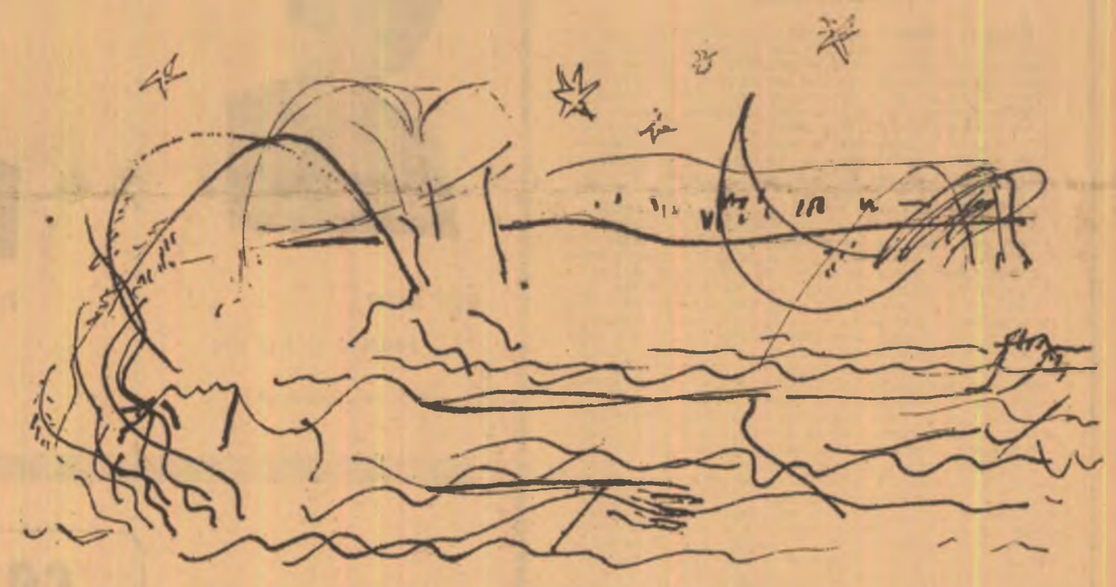

Desen de CONSTANTIN BACIU

Dramatice existențe de scriitori și artiști

— Să mergem spre boschetul unde s-a sinucis Urmuz !

— **Unde anume ?** (Ne aflăm pe șoseaua Kisselef).

— Aici, în spatele Bufetului, într-o dimineață a fost găsit domnul Demetrescu cu un glonte de revolver în tîmplă. N-a știut nimeni atunci în '23 că murea Urmuz. În '24 am început să știm. Și acum știm bine.

— Ce se întîmpla deci în acea dimineață ?

— Murea un scriitor foarte interesant, un premergător al literaturii absurdului, pe care el o practica involuntar.

— Credeți ? Involuntar ?

— El continua năzbîtiile din viață, pe care le făcea cu Ciprian. Eram secretar de redacție la **Timpul** și vine la mine Gogu Ciprian. Îi zic : **„băi, nea Gogule, ai 500 de lei pe săptămînă, dacă-mi scrii cîte o amintire din teatru ; cu o condiție să începi cu Urmuz".** Mi-a dat o pagină din care am aflat că, de pe atunci, l-a înțeles pe Urmuz, în substanța lui literară. L-a înțeles serios vorbind. L-a intuit.

Dovadă că Urmuz făcea **serios** tot ce făcea, e ce-mi spunea Ciprian : în scrisorile pe care mi le trimitea de la Măgurele, Urmuz îmi povestea, de fapt, proza lui.

Sora lui Urmuz mărturisește că pasiunea lui era muzica. El voia să facă muzică. Nu i-a plăcut medicina, nu i-a plăcut avocatura. I-a plăcut muzica. Unii cred că el s-a sinucis pentru că n-a putut să facă muzică, așa cum ar fi vrut.

„Urmuz e, cum mai spuneam undeva, un Jarry al Românici.

— Acest Bufet de la șosea...

— Da. Iată o a doua amintire despre acest Bufet care e făcut de Maicu într-un stil autentic românesc. Aici, prin '29 (dar vezi că eu cu anii stau prost !) m-am întîlnit cu Brîncuși. El venise, cu adresa mea dată de Voronca și Brauner, la mine. A deschis ușa, era iarnă, după masă. Avea tata lăptărie. Vindeam iaurt și cumpăram Lautreamont. Și hop, apare moșulică. L-am recunoscut după o poză. Avea o pălărie pe care o călcase în picioare. Căci, trebuie să știi, nu-i plăceau hainele bine puse la punct, călcate. Asta deși sculptura lui e limpede, curată și bine călcată. Ca să vezi.

Apare deci pe ușa lăptăriei Brîncuși. Am trimis după două kilograme de țuică, le-am pus la fiert pe godin și m-am cinstit cu moșulică și cu ceilalți de-acolo.

— Cine mai era ?

— Lumpenul. Pe loc l-au luat la mijloc, făcînd — cum ziceau ei — mișto de **moșulică ăsta care a venit de la Paris.**

Să știi că acest Brîncuși, care era un fel de arhanghel al sculpturii, nu făcea teorie. Să știi asta !

Maxy a convocat repede cenaclul. Au venit Vinea, eu, Luminița Pătrașcu, Filip Lazăr. Brâncuși trăsese la Hotel Bulevard. Venise cu trăsura pe Bărăției. A plecat din lăptărie și ne-am revăzut în salon. Și stăm noi de vorbă... Toți voiau să-l tragă de limbă, să extragă din moș exegeza noii sculpturi.

Dar, cum spusei, el nu vorbea. Nu-i plăcea. El intuia, avea sculptura-n el.

Peste vreun ceas, moșul a zis că pleacă la Hotel. Și m-a luat cu dumnealui. Dar ne-am dus în piață și-am băut, cu Brîncuși și cu Harry Brauner, pînă dimineață.

— Dar ce legătură are toată povestea asta cu Bufetul ?

— Stai, măi băiete. Tocmai. A treia întîlnire a fost aici, la Bufet. Dar ai răbdare. Sîntem încă în piață, la **Parcul Sinaia.** Să vezi ce s-a întîmplat. Unul, aflat în picioare, cu o halbă de bere în față, se certa cu becul electric, înjurîndu-l de tămăduire, toată noaptea. Lui Brîncuși i-a plăcut de Harry Brauner. Ne-a făcut și vreo cîteva portrete dar le udase sifonul, le-am făcut cocoloș și le-am aruncat.

— Vă pare rău că nu le mai aveți?

— Da, sigur. A treia întîlnire a avut loc la Bufet, cu Petre Pandrea, cu Vulcănescu și cu alții. Eu am tăcut, plagiindu-l pe Brîncuși.

Unii voiau să afle filiația dintre egipțieni și Brîncuși. Tot felul... Pe cu toții chiulul statului burghez. Eu, Gheorghe Dinu, am fost complice cu marele capital, furînd statul. Și am rămas în presă, la **Dimineața**, la **Adevărul**, și la **Timpul.** Ce bine era în pagina a doua a **Timpului** unde găseai pe Miron R. Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Marin Sîrbulescu.

Stînd acuma și gîndindu-mă la treaba asta a mea care se cheamă viață, îmi dau seama că n-am trăit degeaba. Eu, domnule, am scris în viața mea cronică cinematografică și plastică. În 1941 am scris despre Apollinaire, despre scriitori antifasciști germani. Ehe !

Dar, nea Păunescule, fii atent : lăptăria mea nu era numai o lăptărie surrealistă ci și una unde veneau comuniști.

Uite, Ștefan Voicu, în amintirile lui, are un capitol despre această lăptărie. Eu întîi am fost comunist și după aceea suprarealist, rebifîndu-mă și protestînd.

— Ce este suprarealismul ?

— O mișcare, totuși, în sinea ei, revoluționară. Dar să nu zicem surrealiști, să zicem — avangardiști. Ca dovadă unde a ajuns majoritatea avangardiștilor : Fundoianu, Voronca, Brauner, eu, Gellu Naum Dorina Rădulescu, Miron Paraschivescu, Ivașcu, Nisipeanu. În tipografia unde noi tipăream **Unu**, sub mașina plană, Nisipeanu ținea manifeste clandestine.

— Ce fel de om sînteți dumneavoastră ?

— Eu cu toți oamenii mă port frumos, ca la pompele funebre. Am scris și un poem care-i place lui Fă-

Adrian PĂUNESCU

(Urmare din pag. 5)

De vorbă cu Ștefan Roll

cronica pietonului

Sfere

Pînă acum omul n-a locuit în sfere decît la modul figurat, exceptînd planeta care, o spunem între noi, nu prea respectă regulile formei perfecte atît de venerată de greci. Iată însă că un fabricant german de „mobilă avangardistă" ne propune să locuim **realmente,** în **sfere,** cîtuși de puțin cerești. Acestea, — citim dintr-un buletin de actualități — au întrebuințări multiple și pot fi folosite la șezlong, în grădină, pe terasă sau chiar în odaie... Sfera respectivă este dotată cu un cuier, o casă de bani, lampă de citit, minibar, magnetofon, ventilator...

Nimic nou, așadar, în afara amănuntelor tehnicii, dacă ne gîndim la butoiul celui ce căuta ziua în amiaza mare, cu opaițul în mînă, un om. În dorința lui aprigă de izolare, omul (fără să fi fost găsit vreodată de Diogene) a regăsit el însuși soluția filozofului.

Un butoi avangardist însă, atît de bine dotat cu mijloacele tehnice de azvîrlire a omului din centrul tăcerii, gîndirii sau conștiinței sale, complică și mai mult lucrurile, și-așa destul de complicate, încît de preferat, — pentru cîștigarea liniștii noastre mult rîvnite, — rămîne tot cerul, sfera ideală, fără cuier sau mini-bar — cerul și un cuget curat.

CANDID

cronica literară

Tudor Arghezi : XC

N-au trecut decît cîteva luni de cînd am scris despre *Crengi*, ultima culegere — credeam — din versurile lui Arghezi. A mai apărut între timp un volum (*X C*, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la naşterea poetului) şi vor mai apare, probabil, şi altele, aşa încît orice previziune este inutilă.

Versurile de acum nu tulbură în nici un chip imaginea pe care ne-am format-o despre poet. E vorba de poeme pe care Arghezi le-a lăsat deoparte dintr-un motiv sau altul. Motivul esenţial este, evident, de ordin estetic. Cele 26 de poeme inedite sînt, în fapt, nişte schiţe, însemnări ocazionale, pamflete în cea mai mare parte sau mici fabule cu înţeles foarte amar. *Inedite*, deci, ele nu impun un Arghezi *inedit*, nuanţează numai motive şi reprezentări anterioare. Cunoscută este, între altele, definirea poeziei ca o geometrie a sunetelor clare : „Dansează stihul ritmul şi pas cu pas îl sună. / O rimă-i mai scîlcie o rimă e mai bună, / Dar trebuie o rimă şi-o pauză la vers, / Cum e şi călcătura la horă şi la mers. / Căci de se frînge stihul strîmbat şi dă în gropi / Să crezi că vor răspunde mai bine la ureche / Cînd rimele-s mai strînse, pereche cu pereche. / Ce fel de danţ e-acela ? de surzi ? de muţi ? de orbi ? / De cucuvăi ? de stoluri de bufniţe ? de corbi ? / În care joacă strîmbe picioarele de lemn / Şi ghebele din circă, fără opriri la semn ? / Oricît ar fi şi mirii şi oaspeţii de dîrji, / S-ar auzi un tropot de piedici şi de cîrji. / Gătit de sărbătoare cu fir, să luăm aminte / Că stihul e o nuntă de graiuri şi cuvinte" — prin elemente comune de etnografie şi reprezentări naiv ţărăneşti (există, se ştie, la Arghezi un rafinament al naivităţii şi în această ordine intră şi simbolul artei ca o logodnă sacră sau o nuntă între vocabule !).

Ce este de admirat, aici, înainte de orice, este tehnica poetică, savanta compunere prozodică, remarcabilă la autorul *Cuvintelor potrivite* nu numai în poemele definitive dar şi în scrierile pregătitoare. Din acest punct de vedere, s-ar putea spune că Arghezi nu notează, ca Eminescu, în ciornele lui metafore răzleţe, ci de-a dreptul versuri. Poetul versifică orice îi cade sub ochi — o anecdotă, o alegorie, un blestem, o stare — în fine — de spirit, punînd în acest joc cu rimele o mare gravitate. Ritmurile de acum arată mai ales o mare capacitate, la Arghezi, de a se indigna şi de a traduce această indignare fie în poeme spumegătoare, cu o mare acumulare de expresii muşcătoare, fie — lucru cunoscut şi acesta — în poeme în care se simte un fel de voluptate a aluziei, un venin strecurat cu abilitate în mătasea versului. În cazul dinţii avem de-a face cu pamflete lirice în genul celor din *1907* şi *Cîntare omului*. Citindu-le, nu avem nici o surpriză. Cei ce fug din ţară sînt asemuiţi, de pildă, corăbierilor care părăsesc, într-un moment de primejdie vasul, pentru a-şi salva astfel *rinza* (*E bine a trăi*, *Voce din pămînt*). Fabula este elementară şi versul nu excelează printr-o notaţie ieşită din comun. Tot aşa în *Război şi pace*, *Puţoiul*, *Tată*, *Ţepeş domnul*, poeme discursive de un moralism simplu, previzibil. Indignarea este mai colorată şi capacitatea de invenţie mai mare în *Dedicaţie*, poemul, de altfel, antologic al volumului de faţă. Avem de-a face cu un blestem în tiparul, de asemenea, unei reprezentări ţărăneşti, elementare, fără implicaţie de ordin metafizic din *Blestemele* cuprinse în *Cuvinte potrivite*. Totul este adus, aici, la măsura vieţii comune şi, deşi bănuim că supărarea poetului are raţiuni spirituale mai adînci (contestarea — de pildă — a artei lui de către nepricepuţi şi răuvoitori), ea îmbracă veşmîntul unei alegorii lumeşti. Cineva, un vecin pizmaş, nu iartă poetului faptul că plăvanii lui sînt harnici, că ogorul este roditor, nevasta sprintenă şi pricepută. Poemul dezvoltă temeiurile acestei invidii gospodăreşti. Întrerupînd, din loc în loc, discursul cu replici mai dure, vorbe de o cruzime totuşi supravegheată. Diatriba — Arghezi fiind un mare poet al diatribei — se topeşte, astfel, în alegorism naiv şi aluzie incisivă :

„Pizmaşul scuipă-n lacrimile mele, / Usca-i-s-ar gingia cu măsele. / Batjocorind oftatu-meu cinstit, / Decum a tremurat şi s-a ivit. / Intra-i-ar mucegaiurile-n oase, / Îmi pizmuia şi florile frumoase. / Rămîne-i-ar şi limba-n gît, / De ce, întotdeauna făţarnic, m-a urît ? / Pentru că mie-mi plouă pe grădină ? / Că mi-e spălată casa cu lumină ? / El suferă bolind şi-l doare / Că dau ştiuleţii mei mărgăritare / Şi grîul spic mai gros şi bobul mare ? / Că plugul mi-e tot nou şi tot curat, / În dimineaţa sură, la arat ? / Vedea-l-aş spînzurat / / Te-am blestemat, pizmaşule Cutare, / Să putrezeşti de viu şi pe picioare".

Poemul *Măseaua minţii* — notabil şi acesta — pare a fi şi mai legat de anumite circumstanţe biografice, familiare celor ce cunosc viaţa poetului din ultimele decenii. Otrava aluziei este, acum, mai ascunsă şi complicată într-o oarecare măsură de fabula în care este înscris poemul. Miezul ei este acesta : un *dentist*, omul — aşadar — unei meserii onorabile, devine peste noapte *estet*, judecător, cu alte cuvinte de artă. O victimă a acestei curioase metamorfoze pare a fi şi poetul. El se răzbună inventînd o poveste, altfel copilărească, unde este vorba de o ladă de dinţi şi de măsele, de carii, abcese, proteze — lucruri în genere dezagreabile, menite să nască un adînc sentiment de mizerie morală. Fabula poetică este, la rîndul ei, simplă şi străvezie : cimitirul de dinţi de la uşa poetului aparţine celor care au încercat să muşte din cremenea versurilor. Aşadar : „Să vezi, venise-odată-ntr-un stol adînc de muşte / O ceată să mă apuce, speriată, să mă muşte. / Mi-a dat ocol o vreme, nerăbdător s-aştepte / Şi repeziţi, eroii au dat cu gura-n trepte. / Crezînd să-mbuce carne, au dat de ceasul morţii / Zdrobindu-şi căscătura de cremene, cu colţii, / Şi fără să mai poată, căzînd, să se mai scoale / Cu gurile căscate şi cu gingia moale. / Tu dă-le de pomană, le fie cu noroc, / Să-şi spele şi să-şi puie măselele la loc. / Dar ţine-ţi-l fărăşul cu măturile-alături / Că poate-o fi nevoie, zic şi eu, să mai mături".

Să mai adăugăm, la motivele dinainte, şi pe acela dezvoltat în poemul *Nu ştia* din ciclul *Flori de mucegai* şi cîteva litanii înfiorate de ideea morţii (*Doamnă moarte*, *Litanii*). Alte versuri (*Omule, tu*, *Baladă* etc.) nu mai au acuitatea şi puterea a lega de punctul fix al unei idei pînza de păianjen a imaginilor rare, memorabile. Sînt versuri convenţionale, didactice, fructul unei ştiinţe prozodice — e drept — remarcabile. Dar numai atît.

Vine întrebarea dacă cei care dau la iveală aceste însemnări de atelier fac sau nu o imprudenţă. De imprudenţă nu poate fi în niciun fel vorba pentru că versurile unui mare poet, chiar şi acelea în care nouă ni se pare a nu auzi muzica spiritului său, ci numai muzica goalelor silabe, trebuie cunoscute.

Eugen SIMION

efemeride

ADEVĂRATA MORALĂ A UNEI FABULE

Saint-Simon povesteşte, în **Memoriile** sale, un caz de vanitate care s-a lecuit prin ridicol. Ceea ce nu înseamnă cîtuşi de puţin că, ridiculizată, orice vanitate se lecuieşte şi, în afară de asta, nu sînt deloc sigur că scriitorul francez a tras din fapte morala cea mai potrivită.

Povestea este, pe scurt, următoarea : voind să se amuze pe seama extrordinarei vanităţi a unui înalt prelat, regele îl propune discret Academiei pentru un loc rămas vacant. În taină, suveranul sugerează tuturor persoanelor marcante din anturajul său să nu piardă ocazia de a asista la recepţie. Copleşit, M. de Noyon n-are nici ce mai mică bănuială, nimic nu i se pare exagerat faţă de calităţile cu care se crede înzestrat, nici chiar faptul că tînărul abate de Caumartin, căruia îi revine obligaţia de a-i răspunde la discursul de recepţie, se oferă cu prefăcută modestie să-i arate răspunsul înainte de a-l rosti şi să-l supună judecăţii lui. Abatele a compus un discurs parodic, imitînd stilul emfatic şi confuz al prelatului şi îşi ia, astfel, o măsură de precauţie ; spre bucuria lui, prelatul nu numai nu observă nimic, dar merge pînă acolo încît, măgulit ca păsărea din fabula lui La Fontaine, adaugă cu mîna lui „quelques traits de sa propre louange". În ziua hotărîtă, M. de Noyon se înfăţişează la Academie însoţit de o numeroasă suită şi-şi declamă pompos cuvîntul. Abatele de Caumartin răspunde, pe un ton modest şi măsurat, subliniind doar prin uşoare inflexiuni ale vocii pasajele cele mai ridicole, laudele cele mai compromiţătoare. Asistenţa rîde pe furiş şi aplaudă, înveselită de farsa ce se joacă sub ochii vanitosului ; numai M. de Noyon continuă să nu priceapă nimic răsfăţîndu-se şi căscînd un mare cioc de mulţumire, ca să spună, apoi, în dreapta şi-n stînga, ce efect nemaipomenit a produs persoana lui la Academie ce vorbe de preţuire s-au auzit, ce emoţie a cuprins pe toată lumea. Din aceste frumoase visuri e trezit nu peste mult timp prin grija unor prieteni care nu vor să l lase să-şi consume în tihnă satisfacţia ; ei îi strecoară în suflet îndoiala cu privire la onestitatea abatelui de Caumartin şi reuşesc să-l tulbure în cele din urmă. „L'excès de la colère et du dépit — scrie Saint-Simon — succeda à l'excès du ravissement. Dans cet état, il retourna chez lui, et alla le lendemain à Versailles où il fit au roi les plaintes les plus amères de l'abbé de Caumartin, dont il était devenu le jouet, et la risée de tout le monde".

Şi Saint-Simon adaugă această încheiere, care constituie, în fond, morala „fabulei", regele voise doar să se amuze („mais qui voulait toujours partout un certain ordre et une certaine bienséance") şi, pe deasupra, se simţea cauza inocentă a întregii întîmplări, aşa că hotărăşte să-l pedepsească pe de Caumartin alungîndu-l la o mănăstire. Dar M. de Noyon, vindecat de vanitate, îşi apără rea abatelui şi se face chiar, de aici înainte, protectorul lui. „Ce trait — mai zice Saint-Simon — l'avait radicalement perdu dans l'esprit du roi et M. de Noyon n'en eut que le bien devant Dieu par cette grande action, et l'honneur devant le monde".

Morala e în acord cu spiritul creştinesc ; nu ştim însă şi cît e de adevărată. Fiindcă vanitatea se vindecă rareori, iar M. de Noyon trebuie să fi fost grozav de puţin vanitos încît risul colegilor de Academie să-l determine a se pocăi. În realitate, lucrurile se vor fi petrecut altfel decît şi-a închipuit Saint-Simon, căruia, dacă nu i se poate reproşa necunoaşterea faptelor, i se poate reproşa în schimb interpretarea lor. E probabil că M. de Noyon nici nu s-a plîns regelui de abatele de Caumartin şi a făcut pe el şi, astfel, vanitatea domnului Noyon ieşi biruitoare, încă o dată, de data aceasta chiar împotriva celei mai înalte dizgraţii".

Aceasta fiind încheierea, morala o ghiceşte oricine.

Nicolae MANOLESCU

comentarii critice

Drama latentă

Peisaj cu vaporaşe pare titlul unei culegeri de pasteluri echilibrate şi, din cauza calmului pe care în mod fals îl anunţă, defavorizează pe un autor atît de neliniştit ca Tudor Ursu. Cititorul e tentat să lase cartea de o parte sau să-şi rezerve plăcerea de a citi cîte-o schiţă seara, înainte de culcare, pentru a-şi tempera agitaţia diurnă. Lectura însă îi va trăda aşteptările. Sub linia sigură a instantaneelor sale, autorul a comprimat o tensiune atît de apăsătoare, încît numai cîteva pagini sînt deajuns ca să acapareze chiar şi conştiinţa cea mai independentă. Poate că tocmai aerul impersonal şi nepăsarea cu care e tratat cititorul explică forţa persuasivă a unor bucăţi atît de sumare.

O tematică foarte complexă e tradusă invariabil în acest volum prin secvenţe cinematografice, filmate parcă din întîmplare, dar insistînd proporţionat asupra tuturor amănuntelor. S-ar părea că autorul se lasă rugat să povestească că e plictisit el însuşi de ceea ce va urma, dar, fiindcă tot va trebui să o facă, acceptă să povestească lent şi conştiincios nişte fapte cu totul neînsemnate. Povestind pe jumătate adormit, cu o precizie care nu aduce a viciune, ci a blazare, autorul intrigă şi stîrneşte curiozitatea. Treptat, desenul său limpede şi senin se tulbură în adînc, ca o apă magnetică, iar atmosfera se face de plumb, închizînd în cercuri reci o situaţie tragică.

Schiţa care dă titlul volumului e cea mai reprezentativă pentru un asemenea mod de a sculpta în cleştar chipul schimonosit al neliniştii. Pe malul unui lac odihnitor, privind pulsul lenes al peisajului inundat de soare, pescarul are deodată revelaţia ciclicităţii exasperante. El îşi dă seama că în ritmul cosmic individual nu mai contează decît ca element de figuraţie şi că unicitatea sa nu e decît o vagă iluzie. Ceva similar trebuie să fi simţit credincioşii din vremea lui Copernic, cînd au aflat că nu Pămîntul, ci Soarele e centrul Universului. Şi totuşi, pescarul nu începe să urle sau să se zbată ca să risipească paralizanta senzaţie a indiferenţei universale. Gesturile lui continuă să fie calme, ca şi respiraţia peisajului. Tocmai aci stă arta patetică : autorul reuşeşte să prindă creşterea asurzitoare a vacarmului interior. Ceva trebuie să intervină pentru a descărca tensiunea insuportabilă şi, într-adevăr, o barcă uşoară taie cu fermitate apele lacului : „Era o fată într-un schif, tunsă scurt, cu părul prins într-o panglică îngustă, cu maiou albastru, aproape ud, lipit de sîni şi cu braţele de culoarea bărcii, continuate în rame. Una cu schifui subţire şi drept ca o lamă de brici, în mişcarea prelungă a vîslitului, tăia lacul. Era o tăietură adîncă, dureroasă, din care aştepta să curgă sînge".

În altă schiţă, **Viscolul**, este reluată ideea imposibilităţii de a supune materia. Zăpada care se cerne nepăsător peste munţi pulverizează toate punctele de reper şi face din schiorul rătăcit pe acolo un captiv al propriului său cerc de evadare. Deşi vede că se întoarce mereu în acelaşi loc, el speră că va progresa măcar în înălţime, deoarece zăpada se aşterne necontenit. Dar iluzia aceasta a progresului în spirală se năruieşte rapid atunci cînd schiorul îşi aduce aminte că zăpada se va topi la prima ivire a soarelui. Părăsind cercul absurd, dar lipsit de primejdii, el se va aventura în afară şi va muri sancţionat de lege. Deşi conţine o parabolă evidentă, schiţa nu e didactică şi are o ţinută fermă, statuară, care o face memorabilă.

Din alte perspective, drama captivităţii apare şi în **Barza**, **Moliа sau Visul unei bărci de la moşi**.

Un procedeu cu totul original susţine schiţa **Un sfert de oră** : segmentînd arbitrar un fragment din timpul mereu atît de egal cu sine, scriitorul descrie spaima latentă a prezentului suspendat. Poate că aici trebuia să lipsească imaginea ceasului orb, fără ace, care măsoară timpul cadenţînd anonim, fiindcă ea s-a uzat în romanul nouiui val şi în cinematografie.

Cea mai lungă bucată a volumului, intitulată **Triptic**, nu e şi cea mai bună. Ideea generoasă a identităţii ce nu poate fi stabilită prin introspecţie, ci prin raporturi cu semenii a avut parte de o tratare cam schematică, dar şi ea face dovada inteligenţei artistice a autorului.

Nenumărate alte idei îşi găsesc la Tudor Ursu o întrupare lipsită de fast, dar plină de gravitate. În **Jucătorul de loto**, de pildă, datele cele mai derizorii compun cu discreţie drama subtilă a celui ce nu încearcă nimic pentru a nu eşua. O schiţă ca **Trenul** vorbeşte în termeni familiari despre tragismul aşteptării absurde : „Revine şi pune totul la loc, cu mişcări lente, ordonate, care trădează obişnuinţa şi, cîteva minute, andrelele lucesc întrerupt în mişcarea mîinilor, apoi spatele se reazimă de bancă, iar ochii, căutînd un punct de sprijin, se opresc pe conturul varului cojit de pe peretele de scîndură al magaziei. Caută mai aproape şi reia fisura peronului pe care o urmăreşte cu încăpăţînare pînă în cele mai fine ramificaţii şi din nou i se pare că aude un tren...", iar **Pipa** aduce la nivelul faptului banal imposibilitatea comunicării : „Avea impresia că ţopăie ca un caraghios, în jurul unui cerc, în care erau cinci, pe care îi găsise aici, şi nu reuşeşte să intre".

Asumîndu-şi toate problemele mari ale literaturii de azi, Tudor Ursu încearcă să le descopere în momentele cele mai nesemnificative ale existenţei normale, pentru a se sustrage susceptibilităţii cititorului modern. Preocuparea sa de a rămîne îndărătul cortinei e şi ea un mijloc de a-şi declina responsabilitatea. Şi totuşi, de dincolo de ea, scriitorul îşi trădează antipatiile şi preferinţele. El are oroare şi de neiniţiaţi, şi de blazaţi. El vrea să impună prototipul ideal al omului care experimentează mereu păstrîndu-şi însă puritatea nealterată. În cercul închis al întrebărilor fără răspuns, personajele sale suferă profund, dar decent, fără să scoată un geamăt.

Alexandru ŞTEFANESCU

avantpremieră editorială

ALICE BOTEZ

Pădurea şi trei zile

Editura „Eminescu"

EUGEN BARBU

Jurnal în China

Editura „Eminescu"

LUDMILA GHIŢESCU

Stampe fragile

Versuri.
Editura „Litera"

compendiu

VICTORIA ANA TAUŞAN

catharsis

Mai vechea aspiraţie a Victoriei Ana Tăuşan de a scrie o poezie de amplitudine meditativă, traversată de întrebări existenţiale dintre cele mai grave, este confirmată şi de recentul ciclu de poeme apărut la editura „Eminescu". Titlul cărţii, **Catharsis**, nu pare nici el de loc întîmplător ales, căci autoarea îşi divulgă şi pe această cale intenţiile. Cele cinci ample poeme ale cărţii, se vor, astfel, tot atîtea momente distincte ale unui unic demers poetic impregnat de reflecţia cea mai acută. Aşadar, totul este riguros gîndit. Am spune prea riguros gîndit, întrucît viciul de fond al acestei cărţi stă tocmai în obstinaţia descurajantă cu care poeta vrea să ducă la capăt o întreprindere a cărei geneză trădează un evident fond de strictă elaboraţie cerebrală. De aici plutirea anevoioasă, poticnită, în prolixe şi artificioase discursuri retorice pe care Victoria Ana Tăuşan ni le propune nu odată : „— Ah, voi, ce năprasnice vorbe aţi zis / Cît despre noi, / ce-i dacă vă pare trecerea noastră zadarnică ? Şi zadarnicul ce-i ? / Oare starea ce ne-o spuneţi adesea, există ? / Faceţi dovada ! Cineva tot trebuie să încerce / palate cu bolţi de nisip ! Voi, nu. Celelalte, nu. / Atunci să nu rideţi de noi, cum nu vă vom cere să plîngeţi / cînd orice minune zidită ne piere" etc. **(Insula. V).** Cît despre tentativele de parafrază mitologică din **Arta de a rămîne Euridice** suferă şi ele de acelaşi retorism superfluu, la care se adaugă o cu totul nefirească supralicitare a numelor proprii. La întîmplare, sînt invocate, în numai două secvenţe, nume precum : Danaide, Prometeu, Iason, Niobe, Herakles, Cerber, Orfeu, Hades, Sisif şi altele. De aceea, este o adevărată surpriză plăcută, cînd, în asemenea fastidioase construcţii, întîlneşti crîmpeie de poezie autentică, în care metafora e strunită inspirat, avînd efecte percutante : „O, Doamne, cine mai ştie ca noi, cum se tămăduieşte o stea / noapte de noapte suflîndu i pe răni numai cuvinte ?" : „Tîrziu, vor veni marinarii bărboşi şi vor rîde-mpreună / cu străşnicii lor căpitani. Vor citi urmele noastre. Vor zice : nu duc nicăieri. Cercuri perfecte într-o minte nebună." : „Lîngă o singură lacrimă, ce este marea ? / Cînd mori dintr-o lacrimă, cine te salvează ? / Toate bărcile lumii sînt pregătite doar pentru cel ce / izbit e de valuri, sau împins de furtună" ; „Voi, surori Danaide, voi care vreţi să umpleţi / un poem fără margini, spuneţi voi, dacă ştiţi / o femeie care vorbeşte cu adevărat mai înainte / de a fi ajuns în adîncul lacrimii sale !". Sînt cum se vede, toate aceste spicuiri, dovezi ce atestă prezenţa unei vocaţii poetice dintre cele mai demne de reţinut. Este însă necesară o cît mai grabnică eliberare de prejudecăţi şi o cît mai lucidă cunoaştere de sine.

Semne îmbucurătoare, în această privinţă, se întrevăd deja şi în cel din urmă poem al culegerii **(Poemul nisipului pentru corabia sa)**. Nu întrutotul vindecat de retorism, poemul face totuşi dovada unei notabile implicări a pretextului metaforic în fluxul sincerităţii lirice. Iată, de pildă, această lamentaţie : „Corabie, dragostea mea, pace pînzelor tale ! / Auzisem, cîndva, că un poet te a făcut să pluteşti / pe imposibilele fluvii la maluri mereu schimbătoare, / suflînd spre cataroguri cuvintele-i dumnezeieşti. / Eu sînt numai nisipul. Oriîncotro, arşiţă mare. Depind / de marea aceasta care mă surpă, dar care îmi dă, / pentru cei ce rezistă la setea bezmetică, asemenea mie, / Mărgeanul, el, ochiul de mare, care-a orbit / privind din străfunduri prea mari Infinitul... / Corabie, dragostea mea, poate nici eu nu-ţi iubesc / decît curajul de-a trece mereu prin furtuni".

ION MAXIM:

oameni în alb

Ceea ce deosebeşte această carte pe tema războiului de multe altele de acelaşi gen stă atît în autenticitatea fondului ei documentar cît şi în inteligenţa cu care autorul ştie să nuanţeze. În general, evenimentul brut, căutînd să-i desprindă semnificaţiile umane mai largi. Aşa se face că, pînă la urmă, volumul lui Ion Maxim îmbină fericit filonul strict narativ cu comentariul sobru, chemat să lumineze anume reacţii sufleteşti, anume atitudini intelectuale. Sub acest din urmă raport, cartea **Oameni în alb** conţine nu puţine pagini de confesiune şi auto-analiză în care asistăm la iniţieri şi clarificări interioare dintre cele mai caracteristice pentru psihologia tînărului student medicinist de altă dată, plecat voluntar pe frontul antifascist. Spiritul metodic al autorului se resimte peste tot, căci datele şi faptele consemnate în „carnetul cu scoarţe negre" sînt sobru şi exact comunicate, iar schiţele de portret consacrate celor din jur (e adevărat, poate prea sumare şi cam stereotipe) nu hiperbolizează în nici o direcţie. De aceea, discordanţa de ton, în raport cu contextul general, de care suferă unele pasaje, minate de o facilă exaltare literaturizantă, nu poate deloc fi trecută cu vederea : „Apele mari ale neliniştii se revărsau, prăpăstiile neîncrederii se căscau, mlaştina neputinţei înghiţea totul. Şi dintr-o dată pasărea zădărniciei ţîşni în văzduhul înnorat. Am încordat arcul. Săgeata subţire a speranţei a pornit, atingînd-o. Eram atent. Încordat. Încă o săgeată. Aripa-i era frîntă şi căzu". La fel de nepotrivite ni se par şi cîteva imixtiuni ale stilului celui mai searbăd, aşa zicînd doctoral, sub pulpana căruia îşi fac loc reflecţii de cea mai pură banalitate : „Realitatea exterioară ne constrînge să adoptăm o anumită atitudine, pentru că desfăşurarea fenomenelor este determinată şi fără posibilitate de oprire. Oricît ne-am face iluzia că operăm oarecari transformări, legile naturii nu se modifică" etc.

Se înţelege că în locul unor atari alunecări în didacticismul plicticos, preferăm oricînd prezenţa directă a oamenilor, încărcaţi de gîndurile lor simple dar cu adevărat bogate în tîlcuri adînci. Meritul cărţii lui Ion Maxim este tocmai acesta, de a conţine numeroase pagini de o asemenea natură.

Nicolae CIOBANU

TUDOR GEORGE

SONETE

statue

Renascentistă dragoste mă arde
De tot ce mi-e mai drag
și cu sfială
M-apropii
de făptura-ți sideral,
Ci înmiit te voiu
cînd mi-ești departe !

Detest această nimbă de răceală
Ce pare că
— de tine ! —
mă desparte
Și rebegitul foc al mîinii moarte
Ce nu cutează
gingașa-ți petală !...

De nu te-aș ști
că veșnic ești cu mine
Și-mi curgi prin trup
ca sîngele prin vine,
De n-aș cunoaște
viitoarea ceață,
Curentul viu sub crusta ce mă-ngheață,

Aș crede
că-s o piatră-n care sue
Etern îmbrățișată-a ta statue !...

cu vîntul

Cu vîntul mi-a plăcut adeseori
Să mă asemui
— trecător prin lucruri —
Cu gest suav, zburlind beteli și ciucuri
Șoptind din frunze,
lăcrimînd prin flori...

Ți-a fost și ție dat ca să mă bucuri
Cu tandrul tău sărut să mă-ntiori,
Tu, delicata floare între flori,
Pe cînd făceam prin pajiști giumbușlucuri...

Ah, vînt ferice, necugetător,
Tu, vînt hoinar
ce treci din frunză-n frunză,
M-asemui mult cu tine :
veșnic zbor !

Îmi place să fiu vînt !
Adesea, însă,
Patetizez și omenește-aș vrea
Să zăbovesc cu tine,
floarea mea !

mai stărui...

Mai stărui dragi cuvinte
ce nu ți le-aș fi spus ?!
Or nu-l tăcerea-însăși
cu mult mai grăitoare ?
Ci strălucirea vorbei în clipă-a și ajuns
Dar flacăra simțirii
mai străluie-n dogoare !

Ascultă-astralul vaer
pe fluviul nopții-n sus
Sînt bulucite glasuri
așijderi
trecătoare
Nici astrele acelea nepieritoare nu-s
Rămîne numai
Noaptea
— eterna ei splendoare !..
Aceste vorbe, totuș,
în cinstea ta le-nșir
Ca nu cumva vre-un dubiu meschin să
se-nfiripe
Cum pînza de paingăn
pe-ncinsul trandafir,
Or platoșa de brume
pe-nfrîntele aripe,
Pentru ca să vibreze, strălimpid, diafan
De-o-ncredere deplină
suavul tău timpan...

de-aceea

De-aceea-s ușuratec uneori
De vreme ce
și grav
e tot atîta
Or scorpie de-ai fi,
de-ai fi cum ciuta,
Tot sfîșiată
te destrami în zori...

Te-asemui cu Frumoasa,
cu Urîta,
Cu mănătărci te-asemui,
or cu flori,

Neschimbătoare-n ochii-mi iubitori
Nectarul mi-l prelingi
or torni cucuta,
Catran mă-ntuneci,
picuri chihlimbar
Pe rănile
ce mi le faci în dar.

Dantelele de molii or de scabe
Le-nchipui că-s brocarturi
și podoabe

Cum dalbi paingăni
își desfac
pe plită
Porumbele
cu floarea lor cumplită.

bine-i să fii departe

Bine-i să fii departe
de ce ți-i drag și scump !
Purificată
trece simțirea ta prin vene,
Din inimă
lungi lugeri
însuliețează-antene
Și-un mugur izbucnește
din fiecare
ciump

Bolești
ca pomu-n iarnă,
dar, picotind sub gene,
Cînd, plumburie, zarea te-apasă,
stins și timp,
Presimți
o primăvară
ce izbucnește-n cimp
Cu brațe răsfirate
și-avînturi pădurene

Tu ești a mea !
Ci, iată,
de tine pururi smuls, —
Răpit acelei toamne de crîncene belșuguri —
Prin iarba rebegită
presimt astralul puls
Și noua primăvară
a proaspetelor ruguri...

Încrede-te-n sămînța cu pulbere-n mijloc :
Incendii largi vor crește
din miezul ei de foc !

priveliști

Căci dacă văd,
din urmă
cum roiu de specii pier,
Cum giganteștii arbori
și mastodonți
se sting
Cum munți semeți de-alt' dată
ca pulberile ning,
Semințele iubirii
vor dăinui sub cer ? !

Răzbate peste bolte
ca un astral-paing
Doar soarele sălbatec
ce-și țese auster
O plasă de jăratec
în cosmicul ungher
În care
nici orgolii
nici furii
nu-l ating
Privește-n cer
sămînța astrală ce dă rod
Din deltele luminii
care-n străfund se-nnod

Ca înfrățite flamuri
și tandre rădăcini
Cum crește-n mintea noastră
pădurea de lumini !
Fii credincioasă-acestei priveliști ce-o însumi:
iubirea nu durează
nici clipa astei lumi !

devoratorul în-de-sine

N-am timp !
N-am timp !
Mă vaet că n-am timp !
O, vorba irosită de pomană !
Doar eu sînt Timpul
— propria mea hrană —
Sînt scorpia ce-și mușcă
propriul ghimp !

Mă autodevor
c-o foame vană
Ca sfîntul care-și mușcă
propriul nimb
Ciuntind un colț
să crească altu-n schimb...
Doar eu sînt Timpul —
Propria-mi persoană !

Eu sînt
și nu-s !
Și una și cealaltă :
O slavă joasă
ling-o slavă-naltă !
Trăiesc
sau nu :
în mine se-mpreună
Focosul soare,
mortuara lună !

Eu sînt trecutul
eu sînt mai tîrziu
Sînt Timpul — Însuși...
nici nu vreau să știu.

COLECȚII ȘI COLECȚIONARI

Cele mai însemnate colecții de artă din țara noastră vădesc mai mult decît simple și inegale preocupări de frumos. Ele sînt expresia unei necesități și unei pasiuni estetice călăuzite de simțul cert al valorilor. Unii din colecționarii noștri s-au remarcat îndeosebi — pe lîngă simțul lor practic și teoretic — prin luciditatea și rafinamentul cu care au știut să adune laolaltă operele caracterizante, ba chiar reprezentative ale unei epoci, unei școli, unui curent. Adevărații colecționari de artă sînt, din fericire, numeroși la noi în țară. Ei știu să aleagă, ba mai mult decît atît, să susțină prin afirmații bine documentate valoarea cutărui sau cutărui tablou, să stimuleze interes pentru o scoarță veche olteneașcă, maramureșeană sau moldovenească, să reliefeze prin plastice comparații frumusețea ceramicei românești. Dar acești colecționari de care vreau să amintesc aci nu s-au limitat la achiziționarea de opere de artă în vreun magazin de antichități sau consignație sau în unele ocazii fericite, ci ei au căutat să-și susțină această pasiune printr-o muncă agreabilă, relaxatoare, după eforturi străine de artă, totodată printr-o strădanie intelectuală dătătoare de multiple și subtile satisfacții. Acești colecționari nu se mulțumesc cu atît. Ei urmăresc activitatea colegilor lor cu care se consultă, susțin prin viu grai și în scris un creator, indiferent dacă el este sau încă nu este cunoscut. Ei se simt datori să-și facă o părere despre ceea ce înseamnă o atitudine creatoare în general și participă într-un fel la însuși procesul de creație. Firește, aceste colecții redau preferințele colecționarilor, gusturile lor, gradul lor de cultură, amiciția sau inamiciția față de anumiți creatori și devin expresia personalității lor. Rolul unor astfel de elaborări cu durată de patru sau cinci decenii nu este numai acela de a aduna și depozita opere de artă, dar în strînsă legătură cu artiștii, colecționarii contribuie prin preocupări și preferințe, prin discuțiile pe care le suscită la găsirea și stabilirea unor orientări și forme noi. Ei au asigurat totodată și o bază moral-materială unei creații fecunde și merituoase. Printre colecționari figurează intelectuali din toate domeniile : medici, ingineri, muzicieni, avocați, critici de artă, dar și oameni de afaceri dotați cu o deosebită sensibilitate și cultură, ba chiar oameni aparent străini de cultură, ca să dăm un singur exemplu, pe un chelner de la restaurantul Continental, bine cunoscutul pe vremuri Apostol, care în casa lui — mulți ani în șir — a primit pe cei înflăcărați de pictură și muzică bună, chelnerul avînd de fapt fire și preocupări de autentic artist.

Schimburile de tablouri între ei nu erau excluse. Colecționarul Apostol a oferit o splendidă natură moartă de Tonitza unui alt colecționar pentru un autoportret acuarelat de Th. Pallady. Un alt colecționar a oferit lui Corneliu Medrea o țesătură orientală pentru o sculptură. Trebuie să recunoaștem importanța acestor colecții dar și meritul colecționarilor care prin preocupările lor au adus și aduc un aport salutar educației noastre artistice. Trebuie totodată să încurajăm pe tinerii cu vocație și pasiune de colecționari. E un minunat prilej de inițiere plastică pentru ei. Colecțiile de artă particulare constituiesc un patrimoniu al întregului popor iar înțelegerea noastră pentru entuziasmul micilor colecționari poate da mai devreme sau mai tîrziu roade, numele lor putînd să rămînă de-a pururi în istoria vieții artistice naționale.

Ca și cei mai mulți din artiștii plastici — mai ales cei proeminenți — admiratorii lor cei mai apropiați care sînt colecționarii nu sînt lipsiți de ciudățenii, de capricii ce uneori fac farmecul lor dar alteori sînt nelalocul lor. Contradicțiile îi locuesc pe toți aceștia, ceea ce nu e de natură să-i compromită în ochii noștri care împărtășim sensul acestor cuvinte ale lui Walt Whitman : „I contradict myself ? Very well then, I contradict myself". Adeseori contradicțiile ce bîntuiesc sufletele de artiști se dovedesc artistic fecunde, plăsmuitoare de frumos.

Egoiști și generoși, răi și buni, deschiși oricăror noutăți sau retrograzi, colecționarii se recrutează dintr-o categorie ori alta sau tot aceiași se manifestă succesiv — după ondulațiile jucăușe ale unor reacții subiective — cînd într-un fel, cînd cu totul altfel. Sînt și pendulări ce se datorează ecourilor variate, confuze ale unor înfăptuiri, criticelor contradictorii. Dar și aspirația comună către aceleași țeluri în artă își spune în anumite epoci cuvîntul. Colecționarul profesionist — dacă-l putem numi astfel — este antrenat, ca și artistul, în viitoarea vieții creatoare, el luînd parte integrantă la desfășurarea fenomenului de artă. Îmi amintesc de afirmația cunoscutului pictor milanez *Aligi Sassu* care îmi spunea cu ani în urmă, după ce vizitase Muzeul Zambaccian, următoarele : *„Adevărații colecționari de artă sînt și ei la rîndul lor niște artiști de care colectivitatea noastră are absolută nevoie"*.

Sus : Zambaccian și pictorul Gh. Petrașcu.
Jos : Zambaccian și pictorul Pallady.

Cînd, în adolescență încercam să mă inițiez în taina frumuseții plastice frecventam adesea muzeele Simu și Kalinderu în care colecționarii foarte entuziaști, dar cu un discernămînt nu totdeauna la nivelul entuziasmului, adunaseră de toate și bune și mai puțin bune, și opere originale și copii și falsuri. La Simu, în acea frumoasă imitație de templu grec găseai la loc de onoare alături de Luchian, de Andreescu, de Grigorescu pe Kimon Loghi sau pe Vermont, lîngă Monet și Daumier unele nume de pictori străini nesemnificativi sau în același salon cu Rodin și Bourdelle lucrări de sculptură de duzină. La Muzeul Kalinderu amestecul era și mai mare. Dar așa cum erau, trebuie să mărturisesc că am învățat enorm vizitînd acele muzee ale unor colecționari al căror nume merită să fie pe drept lăudate. Alți colecționari vestiți pe vremuri ca Lazăr Munteanu și Virgil Cioflec și-au risipit fără noimă colecțiile.

Un exemplu semnificativ de colecționar modern, pătruns de simțul valorii artistice și care desfășoară totodată o asiduă muncă științifică, organizînd expoziții și susținînd varii puncte de vedere în cadrul conferințelor sale, este M. Weinberg. Și dacă acesta a pus un accent deosebit pe opera lui Iosif Iser care domină în colecția sa printr-o epocă cu adevărat reprezentativă, în colecția O. Moșescu se găsesc pe lîngă lucrările lui Gh. Petrașcu, Th. Pallady, Fr. Sirato și lucrări de Lucian Grigorescu pe care merituosul colecționar l-a apreciat, l-a stimat, l-a apropiat.

Colecția doctorului Iosif și Elena Dona, devenită astăzi muzeu, păstrează încă acel caracter intim în care te simți atras nu numai de liniștea unei profunde contemplări în fața unor tablouri din opera lui Gh. Petrașcu, N. Tonitza și Al. Ciucurencu, ci și de ecoul curiozității artistice multilaterale a doctorului colecționar. Cadrul arhitectural pur românesc, cadru ce adăpostește obiecte de artă populară ca ceramică, țesături ,icoane vechi românești etc. strînse cu grijă și dragoste de Mina Minovici constituie colecția Muzeului de Artă Populară Dr. Minovici. Aci, expunerea bogată, cu detalii din viața poporului nostru, în care portul și obiceiurile sînt splendid redate, te fac să înțelegi poate mai bine ca oriunde sensul acestei arte. În apropiere se ridică mîndră casa în stil Tudor — devenită de asemeni muzeu — cu mobilă și obiecte ce te strămută în altă ambianță și alt decor.

Kricor Zambaccian, în afara prieteniei afectuoase pe care a nutrit-o unor creatori ce astăzi fac faima artei naționale și universale, a înțeles să se apropie și de începători, astăzi mari artiști, pe care i-a încurajat cu nețărmurită dragoste și admirație prezicîndu-le un viitor succes deplin verificat. Nu s-a mulțumit să-și înjghebe colecția, devenită muzeu, cu rigoare și scrupul artistic ci a înmănunchiat opere românești și franceze ce corespundeau unei viziuni de artă pe care și-o formase citind și vizitînd cu emoție, niciodată diminuată, ateliere de pictori și sculptori, colecții particulare, muzee din țară și străinătate. Mai mult chiar, el a dăruit multe opere de artă, prietenilor, prietenelor sau vreunui actor sau scriitor admirat într-un elan și entuziasm spontan pentru a cimenta o afecțiune, o amintire. El era convins că aceste obiecte de artă măreau considerabil durabilitatea acelor relații. Ele înlocuiau florile, parfumurile, bomboanele, etc. daruri cu efect trecător. Și nu odată am întîlnit în casele cunoscuților mei opere de Jiquidi, Dărăscu, Vasile Popescu, Iser, Steriadi, Lucian Grigorescu, Pallady și Andreescu purtînd unele dintre ele chiar dedicațiile colecționarului.

Se cuvin de asemenea citate colecții, devenite muzee, care prin valoarea uriașă a lucrărilor de artă ce pot fi admirate de oricine, fac mîndria capitalei noastre : colecțiile George Oprescu, colonel Slătineanu, Storck, Tătărăscu, Garbis Avachian etc. Ne pare rău că spațiul nu ne permite să vorbim de fiecare în parte, căci fiecare prezintă caractere deosebitoare. Am dat cîteva exemple de colecții și colecționari, de caracterul, preocupările și străduințele lor în împlinirea unui ideal la care mulți au ajuns și de care se bucură astăzi întreaga colectivitate.

Jacques ZAMBACCIAN

jurnalul unui martor ocular

Despre sentimentul vinovăției

Unul din sentimentele cele mai violente care mi-au terorizat copilăria și o bună parte din adolescență a fost sentimentul vinovației. Nu știu cum s-a născut acest sentiment — păcatele mele de atunci erau incomparabil mai nevinovate decît cele, posibile, de astăzi. Sensibilitatea era însă poate mai vie, și înregistra cu acuitate orice contradicție. Infracțiunea cea mai frecventă consta în faptul că furam cîteva bucăți de zahăr din cutia așezată deasupra dulapului. Ei, bine, de cum venea noaptea se declanșa o teroare cumplită, ființe dintre cele mai întunecate, mai îngrozitoare și mai diavolești veneau să-mi desfacă mîinile și să-mi ia înapoi amăritele bucățele de zahăr cubic. Eu nu mă apăram fiindcă mă socoteam vinovat, dădeam dreptate acelor diavoli care mă terorizau în numele eticei. Interesant că, în ciuda terorii la care eram supus noapte de noapte nu renunțam deloc la plăcerea de a fura zahăr cubic. Eram gata să înfrunt și chinurile iadului pentru această plăcere. Lumea de monștri care mi-au întunecat o parte din copilărie și adolescență venea pe semne, din sentimentul meu că încalc precepte clar stabilite de familie și chiar de mine însumi, conștiința zdruncinată își creează propriul ei infern. Eliberarea de misticism, de ideea că există o forță personală care guvernează lumea și veghează la etică și armonia universului, m-au salvat de aceste coșmaruri, și mi-am trecut întreaga răspundere a existenței asupra mea. Uneori însă eliberarea de o autoritate laică sau divină, noi o confundăm cu eliberarea de morală, aici e toată complexitatea problemei. Credem că putem să facem orice.

Aceste coșmaruri din primii ani de existență nu înseamnă deloc că am avut o copilărie nefericită, frustrată și așa mai departe, ar însemna să păcătuiesc în fața naturii. Dimpotrivă, mi-a rămas amintirea unei vieți de-o intensitate extraordinară ; pe vremea aceea n-aveam idei estetice care să mă ghideze și să mă apere de viață. N-aveam experiența vieții — aveam numai viața. Nu trăgeam concluzii filozofice, trăiam pur și simplu. Concluziile filozofice au apărut odată cu oboseala și cu dorința de a exploata chiar într-un fel spiritual, „experiența vieții". O dată cu încercarea de a folosi experiența în artă sau în viață, s-a sfîrșit cu tinerețea.

Dar într-o formă sau alta acest sentiment de veșnică vinovăție a rămas. Nu trebuie acordat acestui sentiment, dintre cele mai obișnuite, o grandoare abisală, teofizică. De misticism m-am lecuit pentru totdeauna. E un sentiment care urmărește cred, existența fiecărui om cît de cît conștient de actele sale. Adeseori noi uităm că fiecare cuvînt al nostru, și nu mă refer neapărat la cel scris, are o consecință, dacă am comis o eroare, eroarea se răspîndește, se amplifică. Nimic nu se pierde, și cu atît mai puțin erorile noastre. Gesturi, pe care noi le socotim neînsemnate — o vorbă — spusă în treacăt — pot schimba destinul unui om. Dacă văd la un om suspiciune, teama de viață, opacitate, cinism, eu n-am nici o îndoială, și eu am contribuit ca el să se comporte în acest fel. Și eu sînt vinovat de suspiciunea lui. Uneori direct, și, de cele mai multe ori indirect. Dar și indirect poți să distrugi un om. Unul dintre fotbaliștii noștri îmi mărturisea că o ironie de-a mea, aruncată în fuga condeiului, i-a schimbat pur și simplu viața. În orice lucru urît care se întîmplă în viața oamenilor există, fără îndoială, complicitatea noastră, partea noastră de vină.

De multe ori gesturile noastre irresponsabile se întorc asupra noastră cu o energie sporită, atunci intrăm în panică și ne plîngem că „viața e absurdă". Mulți dintre cei care exclamă cu superioară tristețe că „viața e absurdă" uită că și-au adus și ei obolul.

Dar e mai ușor și mai plăcut să condamni, să te indignezi, să ai crize de isterie și mai greu, mult mai greu, să vezi cu luciditate contribuția ta, partea ta de vină.

Teodor MAZILU

MIRA PREDA

urma

O cupă cu miresme mă îmbie
În ea, o ultimă petală moare.
Învinsa ei materie mă doare,
Candida ei cădere mă subție.

Adu-mi din mituri, crengi de myrt în floare
În care clorofila întîrzie
Dezvăluie-mi ascunsa lor magie
De alb trecut în ciclică ninsoare.

Îndoaie-le în așteptări tăcute
Și voi uita chemările-mi durute
Cum uită apa țărmul să-și dezlege.

Întinde-mi punte peste mici glicine.
O, cîte flori s-au scuturat în mine
Ca urma mea de urma ta s-o lege.

MIRON GEORGESCU

orb călciiul vulnerabil

orb calciiul vulnerabil
pas facîndu-l fără cirmă
căuta imponderabil
echilibrului o sîrmă

și-ți simțise uitătura
din pupila-ți neagră toarsă
pîn-la os frigea căldura
sîrmei fără cale-ntoarsă

și-a pornit pe uitătură
vulnerabilul călcîi
sigur în tremuriătură
nu al doilea cel dintîi

îți vibra privirea-n aer
între ochi călcîi întinsă
și nevaer era-n vaer
coarda de călcîi atinsă

și-ai clipit numai o dată
te glodea instantaneul
și-n abis trăia odată,
vulnerabil calcaneul

ochiul tău oprit pe daltă

și din miez înspre afară
floare albă să deschidă
tăia forme și volume
dalta roșie lichidă

ochiul tău oprit pe daltă
îmi făcea cioplitul lent
și mai dulce lovitura
sculptorului meu dement

roșu scăpărînd pe alb
floarea albă-ți părea mască
și scînteia-n buza dălții
ochiul ți-l aprinse iască

mi-ai furat atunci scînteia
diamant înfipt în ochi
și-ai plecat și taie dalta
aiurită de deochi

și-ți mai vreau din nou privirea
doar o dată albăstruia
să-mi oprești cioplitul roșu
și să-mi dezvelești statuia

timpului simțindu-i unda

și mă ametea secunda
din nimic adînc sorbită
timpului simțindu-i unda
brici fierbinte în orbită

se pierdea în mădulare
gura seacă de secundă
și mai multă vream licoare
ameteală mai rotundă

înflorea pe buze-arsura
ceasul împlini tipicul
și nici el n-a fost măsura
timpului să-i beau nimicul

cu secunde și cu ceasuri
ametirea n-avea vlagă
cereau tăinuite glasuri
gurile de zi întreagă

și-mi era beția dulce
gura nu vrea să se culce
și beam ani în pași de dant
așteptînd căderea-n șant

ALEXANDRU DEAL

valsa bătrîna doamnă...

— Mi-e silă să cerșesc țigări de la străini, crede-mă, se lamenta el cu aerul acela de nătîngă încredere care i-apropie pe necunoscuți după miezul nopții, sau în timpul unei călătorii feroviare. Uneori îmi permit luxul unor țigări fine. O, făcu el o grimasă visătoare, atunci sînt cineva. Sînt, n-ai să mă crezi, cu totul alt om.

În timp ce picîia din țigara oferită de Octav, pălăvrăgi de cîte și mai cîte. De pildă începu o povestioară ciudată, presărată cu lux de amănunte, cu onomatopei și vii gesticulații, din care Octav, ei, bine, Octav, nu credea o iotă, însă, în cele din urmă, aproape captivat de cele ce puteau fi adevăruri, sau simple închipuiri, se hotărî să asculte cu atenție pînă la capăt ; de fapt își găsise un punct de sprijin cu spatele, lipindu-se de grilajul nesfîrșit, care îi despărțea de noapte, în două : spațiul în care se găseau și spațiul interzis lor : acolo se dormea, ori se făcea dragoste, în tot cazul ferestrele clădirii de dincolo de gard, erau mate, integrate perfect în ramele lor, ramele în ziduri, zidurile mute, impenetrabile, aderau întunericului...

...relata cu aprindere împrejurările în care descoperise un bidon umplut ochi cu bijuterii, (firește, false), în casa fostei baronese, care după titlul cel mic se numea de Pesta.

— Cum adică după „titlul cel mic", îl interogă Octav. Nu înțeleg...

— Lasă-mă, păru șocat celălalt de întrerupere, lasă-mă și ai să vezi. Cu sîngele albastru nu ne putem juca. Deci, întregită se numea Szely de Pesta. Și avea bătrîna doamnă pe puțin 131 de ani. (Domnule, te rog să nu te îndoiești). Obișnuia să-și dea pe buze cu sidefiu de Cyr, subtile văpseluri anume aduse din Apus, de ultima rudă, un domn sfrijit care mirosea a cățel ud, cu pielea obrazului făcută parcă de celuloid, și care îmi spunea „herrule" adică domnule pe nemțește. Rămășițele acestui herr care s-a înecat în împrejurări tragice, într-o cisternă cu petrol (încercînd probabil să sustragă pentru nevoi personale cîțiva litri), sînt îngropate la cimitirul Pomenirea, în orașul A. Vila doamnei Szely de Pesta se află pe strada Cumenicăturii la numărul patruzeci și patru : reții exact, cu toate că au trecut de atunci mai bine de cincisprezece ani. Baroneasa ținea să-și trateze oaspeții pe care de fapt nu-i avea niciodată cu jeleu de lămîie, astfel că în fiecare lună prepara un borcănel pe care-l încuia cu grijă în dulapul imens, de merinde. Avea o sumedenie de asemenea borcănașe (asta am constatat după moartea ei). El era în acele vremuri tăietorul de lemne al baronesei și, la intervale egale, era răsplătit cu cîteva monede nostime, tuciurii, care aveau un clinchet zglobiu. Filleri vechi și inofensivi cu care nu se putea cumpăra nimic : zmulgea o dată cu acești filleri, dosiți în pungi uscate de piele, părticele din trecutul bătrînei doamne.

Și veni o iarnă nemiloasă pentru cei cu sînge cald, cu geruri ticăloase care o alungară pe bătrîna Szely de Pesta în ultima odăiță a vilei. Sta lungită, teapănă în patul imens, acoperită virtos de rochii lungi, de broboade și șaluri, iar peste toată această îmbrăcăminte luase o manta soldățească jerpelită și lungă pînă la glezne, cu nasturi balansîndu-se în găicile căscate. Sta și fuma naționale stropite cu apă de roze, pentru a le înnobila mireazma.

...și iată că sosi ziua în care lemnele baronesei se isprăviră...

Singur în pivnița imensă, cu toporul în mîinile înghețate, tremuram, domnul meu drag, tremuram de frig și rușine. Am urcat în silă în odaia doamnei de Pesta și cu sufletul cătrănit i-am transmis cruda realitate. Bătrîna baroneasă s-a ridicat atunci și a rostit : „Domnule, Ciompoteagă — pentru că ăsta-i numele meu — trebuie să-ți spun că asta n-are nici un fel de importanță. Ține, fumează, îți dăruiesc ultimul fum, pentru că dacă îl merită cineva, acela nu poți fi decît dumneata, scumpul meu domn și prieten".

Am îndrăznit să-i amintesc, copleșit de emoție, că trebuia să-mi ordone să încep spargerea unor obiecte, pentru că neîncălzită, odaia avea s-o ucidă.

— Niciodată, domnul meu, niciodată.

— Îngăduiți-mi excelență, în caz opus, veți îngheța.

— Nobile domn, eu știu să mă feresc frigului : am trei perechi de ciorapi lungi, patent. Voi rezista.

Eu lăcrimam. Se închise în tăcere. Era sfîrșitul.

— De ce naiba n-ai intrat în harababurile alea cu forța ! interveni din nou Octav, vizibil iritat.

— Nu puteam trece cu una cu două peste vrerea ei, explică Ciompoteagă.

..N-am să vă las, i-am spus. N-am acest drept".

Și am dat-o ușor la o parte. Aproape două săptămîni am încălzit-o cu te miri ce.

— Excelență, astăzi s-a desghețat *clozetul*. Îl puteți folosi din nou.

— Closetul, dragă domnule, mă corectă ea. Closetul îl pot folosi din nou. *Clozetul* niciodată, fie el înghețat bocnă sau nu.

Veneam în fiecare după-amiază și întîrziam pînă seara tîrziu. Îmi spunea :

— Ei sînt niște trădători. Abjecți. N-avem nevoie de ei. Și, te rog, aranjează-mi pătura.

— Excelență, măturînd trotuarul am dat peste o jivină înghețată. Cred că era un cîine. Liniștiți-vă, nu era de rasă. După păr am dedus că putea fi vorba de o corcitură. Ciudat, dar nu mi-a produs scîrbă.

— Domnule Ciompoteagă, sîngelui meu albastru nu i-a fost scîrbă de o jigodie împuțită, niciodată. De nimic pe astă lume nu mi-a fost scîrbă. Nici de baluri magnificiente, nici de Hotel de Ville, unde am fost sedusă de un prinț, care, mai tîrziu, mă înșela cu o subretă de condiție proastă. O, balurile mele, acele clipe de strălucire !...

Și, în ziua de optsprezece ianuarie, totul se sfîrși astfel : în prima odaie, cea mai mare, unde nu mai rămăsesră decît portretele unui conte dat dracului, mare amator de vînători imperiale, cai, femei și ceasornice vieneze, un fel de unchi al doamnei Szely de Pesta, era așezat direct pe podea, un patefon care exala o muzică slabă, necunoscută urechilor mele bicisnice, poate valsuri vechi. Și, atunci, privirilor mele atente, înfometate, li s-au înfățișat o comedie tristă, care m-a înfricoșat peste poate, și, pe care, dragul meu domnișor, n-o s-o dau uitării niciodată. Sînt un om simplu, lipsit de cultură, umilit pînă peste creștet, dar am asistat la un spectacol care nu era făcut pentru mine.

Am văzut aici (Octav închise ochii și dintr-o dată motorul imaginației lui începu să-i arunce flăcări albe în fața privirilor întoarse în el, protejate de pleoape grele și umede, tremurînde, zguduit de ceea ce se construia în el, de ceea ce exista în el, în toracele lui umflat filfîia amplu cupola rochiei albe, a bătrînei doamne, lovindu-l dureros, stîrnind curenți...) și...

...odaia cea largă de pe strada Cumenicăturii, la numărul patruzeci și patru : pereți foarte înalți, cu acele tablouri înfățișînd vigurosul conte, cu fața galbenă, încadrată de mustața opulentă, lățită la capete. Creștetul contelui înfundat în fondul brun întunecat al pastei acum crăpate, în sute de fisuri, canale adînci în vopseaua străveche ; totul era mort de mult, calcinat, și contele și hoardele ciinilor de vînătoare... cozi încîrligate în vînt, trupuri virile și suple, întinse în sărituri bizare : vînatul era ca și ucis. Calul de sub conte cambrat, să-i dăm numele de Felix, deci calul Felix cu picioarele subțiri și nobile, ridicate la nivelul pieptului suplu, ușor bombat. Mici dantelării de spume, și rînjetul colților ca niște pumnale albe. Salva era deja trasă, țevile armei de Spania, fumegau albicios, înefabil, umărul încordat întîmpinase reculul, scurta durere alunecase și se amplificase în tot corpul pînă în fluierele picioarelor. Capul contelui ușor întors : a mirare, a mîndrie, a compasiune. Un cîine prăvălit în focul cavalcadei, încovrigat, cu ochii dementi, ieșiți din orbite, încercînd să evite călcătura calului. Ochiul căscat al acestuia însă nu exprima nimic. Mistrețul greoi, cu fruntea oțeloasă întoarsă pe jumătate, masivitatea craniului oferindu-se din plin plumbului probabil momentul în care ținta deja ticluită, sortită morții, nu era atinsă. Plumbii ucigași existau undeva între gura armei și țintă : zburau încă. Și iată, și iată, copitele calului tresărind o fracțiune de secundă și zîmbetul contelui de Pesta răstignit în nemișcare, lobul urechii se săltă, infinitizimal mai sus. Plumbul alunecă fulgerător, în același timp spre fruntea expusă a vinatului.

Totul se oprește aici.

Peste acest ecran se suprapune torsul teapăn al baronesei care valsează singură, valsează teapănă, ținîndu-și falduriie rochiei grațios în mîna stîngă, întinsă și înghețată cu degetele îngreunate de inele. Mîna descrie un semicerc, inelele strălucesc scurt, stins. Jumătate din tablou este eliberat, apoi, succesiv, bustul se întoarce, acoperă din nou tabloul și ea, dispare teapănă, prin partea în care și-a făcut intrarea, oferind privirii același tablou, aceeași scenă teribilă de vînătoare. Din nou copitele tresar, zîmbetul contelui se șterge : rămîne ca o intenție, insinuant, el poate fi din nou un zîmbet de început. Momentul în care buzele se încordează, colțurile se fac subțiri, și se îndreaptă în susul obrajilor. Cele două proiectile lansate din armă se apropie și mai mult de țintă, printr-o mișcare browniană care nu scapă ochilor atenți. Primul proiectil are un ușor avans, ceea ce ne face să credem că încărcătura de pulbere care l-a împins a fost mai bogata sau în egală măsură putem presupune că unul din cocoașe a fost tras cu întîrziere. Acum ne găsim în momentul în care pielea de pe osul frontal e ușor presată de vîrful bombat al plumbului. Ea se subțiază sub acea apăsare, se face ca o pînză în care deja proiectilul s-a îngroșat pe un sfert. Auzim și zgomotul împușcăturilor. Pielea, fie ea cît de groasă (acoperită cu o blană țepoasă, brună, va putea scoate un fel de hîrșăit, norișori de praf...) se crapă într-o figură simetrică, care evocă un Y, într-un fel : din nou bustul alb se suprapune de astă dată mai obosit, cu mișcări moi, încetinite. Oscilează cîteva secunde, se retrage egal obosit, egal dezgustat. Sîngele deja a țîșnit, nu mai mult de patru picături, sîngele se deschide ca o floare otrăvită, întensă, ca niște tentacule care ies din ascunzătoare. Copitele calului au atins solul. La cîțiva centimetri, cîinele care a evitat accidentul stă rostogolit într-o rînă, cu părul sbîrlit pe spinare : se poate ghici că este în afara oricărui pericol.

Scena de vînătoare se îndepărtează privirilor Rămîne fixată de peretele gol, limitată de rama barocă, aurie, care o încadrează. Totul este mort, acoperit de praf, dat uitării.

Domnul Ciompoteagă continuă : ...nu-mi era mie dat să văd una ca asta... Doamna Szely de Pesta valsa, valsa într-una.

Pînă cînd căzu...

Urmară înmormîntarea, celelalte. Locuința îi fu, bine înțeles, ocupată numaidecît.

Cu mari sacrificii, într-un colț uitat al pivniței, sub o grămadă de moloz, el, Ciompoteagă descoperi bidonul cu pricina : era închis ermetic, și pe deasupra smolit ca să fie asigurat umezelii. Fără să ezite, într-ascuns, îl transportă în podul casei lui, dosindu-l sub mormane de vechituri. Între timp se văzu nevoit să părăsească de urgență orașul (vîndu-i-se ceva de lucru). Și după o săptămînă îi vine de acasă, de la femeia lui, următoarea epistolă : *Scumpumeu Află că sănătatea Mea și a Copiilor noștri e bună și tot așa ție dorim și pentru Tine. Vinerea Mare nea adus Paroște și străini în Casă. Copiii Noștri se preumblau prin curți și străzi acoperiți de Mari Podoabe. Așa fu și Nenorocirea. Veniră străini și Gradați de cercetară totul. Se dovedi adevărul adevărat, golgoluț. Podoabele erau Mincinoase. Numa fier și sticlă în culori felurite, dar frumoase nespus Copiii Noștri le-au împărțit la pratenari și se preumblau tare făloși și auriți. Acum sîntem bine și Te așteptăm. Smaranda Ciompoteagă.*

...Octav se simțea înșelat, profund revoltat, îl privea cu dușmănie pe Ciompoteagă : acesta însă păsea liniștit, cu mîinile vîrîte sub pelerina lui de paznic. Își terminase povestea, și, dintr-o dată sfîrșit, anihilat, avu o ușoară părere de rău pentru tot ce înșirase, pe nerăsuflate, străinului. Ce putea pricepe unul ca ăla ?

Aici locuia .

Dacă nu era cu supărare îl invita să intre, Octav primi de îndată și, în timp ce gazda deschidea o ușă, vopsită într-un verde convalescent, culoare care deja se scorojise în unele locuri, se întreba neliniștit, dacă nu cumva acest domn Ciompoteagă, amabil de altfel, îi va cășuna vreun rău, adică de unde și pînă unde această cunoștință cam forțată, aceste destăinuiri, dacă nu ridicule, atunci cel puțin inutile. Pînă una alta se trezi într-un hol cu pereții fumegoși nemaipomenit de înalți și, pentru o clipă, se simți copleșit de formidabila noapte petrecută într-un oraș oarecare, străin, nu ostil, ci doar indiferent, noapte petrecută în camaraderia unui oarecare domn Ciompoteagă care habar n-avea el, Octav, dacă acesta avea de gînd să-l atace, în fond pentru ce ?, la urma urmei putea s-o șteargă, dar picioarele-i erau rebele, acoperite de plăci de plumb călciiele i se înmuiaseră, deveniră bicisnice și nesigure, cufundate într-o lavă mișcătoare care-i droga actul mersului, îi anihila echilibrul. Trecuseră în fine prin acel hol cu desăvîrșire pustiu, nici o mobilă fie ea cît de veche, nu-i dădea aerul de locuibil, părea doar o imensă încăpere de trecere, așa cum foarte de mult, Octav întîlnise în peregrinările lui frenetice, coridoarele pustii și interminabile ale unui tribunal (în care-și petrecea diminețile asistînd la diverse procese tragice și comice în același timp), apoi deschiseră o ușă și de astă dată îi lovi un aer încins și leșios, încărcat de acizii unei respirații fetide, ca și cum mai multe persoane nu tocmai salubre, ar fi dormit acolo nopți de-a rîndul. Tot ce se poate, pentru că pe dată ochii lui Octav fură întîmpinați de culoarea echivocă a unei plapome, puternic bombată, care ascundea probabil un corp foarte opulent, sau, cine știe, poate numai un sistem destul de ciudar de a te odihni. Genunchi ridicați și călciiele lipite de șezut, totuși, părea destul de neverosimil ca un om atît de gras, cum probabil era cel care dormea sub protecția acelei plapome, să se poată odihni în felul acela. Buna creștere a lui Octav îl îndemnă să salute și, într-adevăr, el o și făcu, puțin ceremonios, puțin jenat, înclinîndu-se ușor din mijloc.

(Aici cunoscu o puternică tresărire, constituția lui complicată îi făcu o nouă farsă, îi oferi o recidivă, firește, nedreaptă și neașteptată asemănătoare cu cea petrecută în apropierea apartamentului profesorului M.M. Încercă să se domine, trăia o revoltă acerbă, mastică de cîteva ori cu obstinație, înghiți în sec, în timp ce barba i se întindea teapănă, oasele faciale se lungeau, tindeau feroce spre torace, barba i se făcu fermă și tăioasă ca o lamă de hîrleț, umplîndu-l de senzații teribile și, zguduit, el ghici, cum se umple de forță fizică, de încăpățînare și voință. Drumul lui spre maturizare se crea, se desăvîrșea, în salturi enorme, îl arunca în geografii bîntuite de vînturi aspre, tăioase, pe care pieptul lui amplu le sfîrteca, le întîmpina cu ușurință la simpla atingere... Începea să domine, să se desprindă de condiția veche și umilitoare de imberb fragil, cu voce cîntată, cu bărbia subminată de coșuri încărcate cu puroi, timorat și gîngav în mișcări, cum adesesori se simțea : înfrînt dinainte de a cunoaște lupta, clinoșit de neputeri și întîrzieri. Bunăoară, în urmă cu nu prea multă vreme, ura înghesuiala străndurilor, arareori le frecventa, repugnîndu-i foiala trupurilor felurite, pentru că descoperea hălci de mușchi aruncate pe trupuri străine, investite cu tot ceea ce el nu avea, virile și dense : umilit atîngea acei bărbați în trecere, pe furiș, dorind cu ardoare să ajungă aidoma lor, oricît l-ar fi costat una ca asta : pentru el, ei reprezentau independență și nonșalanță : proprietate și liniște, fericire îndestructibilă, îndepărtată și oarecum exotică pentru imaginația lui).

— Acesta este fratele meu, același sînge, replică domnul Ciompoteagă, cu infatuare, de parcă s-ar fi aflat în fața unei vitrine în care se găseau expuse obiecte extraordinare, și el era, fără îndoială, unicul proprietar al lor. Octav însă află cu repeziciune izvorul acestei mîndrii neascunse : Iacob, căci așa se numea urmașul de sînge al domnului Ciompoteagă, nu era un fieștecine, undeva, în pieptul grăsuliu al lui Iacob, se ascundea un suflet nemaipomenit. Vădise în dese ocazii un talent virulent, împroșcat cu vorbe de spirit pe orice îl interpela : era un mare iubitor de animale. Învățase pînă la trei clase primare, părăsise școala, ferm convins de inutilitatea acestei instituții, firește, pentru unul ca el. Nu muncise niciodată și vîrsta lui se afla undeva între limitele anilor 20 și 30. Ura, pînă dincolo de orice superlativ, impostura și ipocrizia. Credea, de altfel, fără s-o ascundă, că aceste două practici, vor călăuzi umanitatea la dispariția ei cu desăvîrșire. „Și nu vor mai fi decît zburătoarele". În acest răstimp, așternutul tresări de cîteva ori, mișcat de niște seisme toropite și, la intervale neașteptate, apăreau pentru cîteva secunde o scăfîrlie roșcovană care se ițea cu curiozitate la cei doi intrați. Fratele cel mai mare, domnul Ciompoteagă, zîmbi cu căldură, și-i ură bună trezire. „Dacă tot m-ați deranjat, luați loc" îi invită Iacob cu vocea susurînd înăbușit de sub plapomă. „N-aș vrea să te deranjez, veni scuza lui Octav, știi, eram doar în trecere. Cred că ai dormit bine..." Iacob reapăru cu bruschețe, răsări sub privirile lui cu tot bustul, cu obrajii rotofei, infantili, cu ochii de pubet, clipind cu repeziciune : și atunci Octav se temu. „Ce te face să crezi că aș fi dormit bine ? Ce vrei să spui cu asta ?". „Nimic... am spus și eu, așa, din obișnuință". „Hi, hi, se hîzî, rece Iacob ești un ipocrit. Se vede asta de la bun început. Vreau să spun că se vede de la o poștă. Înainte de a intra aici am știut. Și fratele meu nu este decît un sărman ipocrit"

...cum că era ipocrit împotriva oricăror așteptări : își părăsise femeia, pe Smaranda, nevasta de-a doua, supusă și tăcută. Aceasta, singură, își creștea copiii după puterile ei. Domnul Ciompoteagă îl asculta zîmbind „nu ți-am spus eu ?", părea că-l întreabă din priviri pe Octav „e un tip nemaipomenit".

„S cu toții niște pehlivani. Societatea ar trebui restructurată (pronunța restructurată). Cu mine în frunte !". Își plimba palmele pe umerii rotunzi, tresărind gelatinos. Avea unghii lungi, cu secere negre de murdărie împrejmuite, și, în genere, era acoperit de o pigmentație ruginoasă, care-i conferea aerul unui detracat. Octav ar fi suportat prea bine toate astea, dacă, cu totul întîmplător, nu ar fi zărit un vas cu o destinație precisă, vîrît sub pat și, care, exala cu perfidie un miros iute de urină stătută. Perspicace, Iacob, îi prinse privirile și chicoti, agită mîinile ca niște aripi ciuntite, îngreuiate de grăsime : „Face băiatu' pipi, noaptea-i frig, îngheață băiatul la picere dacă umblă pă afară Istoria permite...". „Dumneata ești un..." dar fălcile încleștate de furie ale lui Octav ezitară, n-avea de ce să injure, n-avea decît să suporte, cine l-a adus aici, decît el, pe propriile-i picioare, bicisnice și trudite : „...porcu' e o libelulă pe lîngă dumneata" ! strigă și reconfortat, părăsi odaia, trîntind ușa.

Desene de DANIEL TOLCIU,
(elev clasa a XII-a, liceul Matei Basarab)

VASILE ANDRU

noapte de Sînziene

— Crezi că a vrut să se înece, întreabă femeia, sau nu avea acest gînd înainte de a veni la rîu? A fost un accident? Şi azi parcă văd lumea fugind speriată, învălmăşindu-se. Doi oameni o scoseseră la mal. Vestea s-a răspîndit şi cei care se găseau pe aproape s-au repezit să vadă. Au pus-o într-o căruţă şi au dus-o în sat. Era din Lisaura, satul care se vede de aici, e cam la doi kilometri. Te-am rugat să rămînem acasă azi; îmi amintesc scena de fiecare dată cînd mi se vorbeşte despre rîu, sau cînd vin la rîu. Şi numele ei, Simona, nu-mi iese din cap, poate pentru că bătrîna aceea îl tot repeta plîngînd.

Pe nisip, alături, se odihneşte un braţ. Un deget e adîncit în nisip, celelalte sînt distanţate uşor. În apropiere, un aparat cu tranzistori. Un deget s-a ridicat ca un cap de şarpe şi se joacă pe butonul circular al aparatului. Nu putem vedea nimic mai mult din cauza unei umbrele cu o suprafaţă mare din care a fost improvizat un fel de cort, care ascunde totul. Muzică.

— Erau mulţi oameni din sat, vorbeşte iar femeia, şi am întrebat ce s-a întîmplat, de altfel toată lumea cerea explicaţii de la cei ce-o cunoşteau, şi cei ce ştiau ceva povesteau altora, care la rîndul lor povesteau noilor veniţi, şi totul se deforma uluitor, fiecare adăuga sau denatura, şi nimeni n-a mai ştiut ce s-a petrecut în realitate, apăreau tot felul de versiuni etc. Întîi s-a crezut în accident. Acum lucrurile încep să-mi fie clare. Dar trebuie să mai căutăm, nu se poate să rămînă atîtea zone obscure, să nu înţelegem totul pînă la urmă. Te mulţumeşti numai cu ce ai auzit atunci? Eu cred că sînt aproape de înţelesul bun. Ascultă şi spune dacă nu am dreptate. Fusese noaptea de Sînziene, şi ea venise la rîu să facă descîntecul acela. Dar te rog, dă aparatul mai încet, mă mir cum poţi să te simţi bine cînd îţi cîntă strident în urechi!

Degetul mare reglează un ton mai scăzut.

— Am aflat că era o femeie veselă, foarte veselă. O vecină a spus că în ajun fusese exaltată, făcuse glume, şi mi-a relatat cîteva din acestea. Sigur, admitem, se poate să fi glumit. Dar asta nu explică nimic, ci dimpotrivă, voalează adevărul. S-ar cere o interpretare, nu-i aşa? Gluma în cazul ei este un simptom, un simptom grav, sub care se ascundea ceva de origine nervoasă, s-a gîndit cineva la asta, din toţi cîţi au comentat întîmplarea? din toţi cîţi au ţesut legende şi explicaţi fanteziste? Oh, cum pot fi oamenii aşa de superficiali, şi răi, şi indiferenţi! Şi se gîndesc numai la ei! Eu ştiu cum s-a întîmplat: Ea a aşteptat cu emoţie noaptea de Sînziene; a auzit în sat de miracolele acestei nopţi şi s-a decis să întreboe ursita. (Poate o prietenă i-a destăinuit că se duce la o fîntînă, o prietenă care nu s-a putut stăpîni, sau cu bună ştiinţă a vrut să-i sugereze ideea, pentru a o antrena la joc). De altfel, în sat se vorbeşte mult despre Sînziene, mai ales în preajma sărbătorii. Există şi un descîntec care se rosteşte cu această ocazie la rîu, în faţa apei, cunoşti? Cred totuşi că ideea n-a fost rumegată îndelung de ea. A venit pe neaşteptate. A hotărît în secret să meargă şi ea la apă, în promiţătoarea noapte de Sînziene, să-şi vadă norocul şi dragostea...

De sub cortul improvizat apare un bărbat. Se ridică pe jumătate şi rămîne aşa, sprijinindu-se cu mîinile întinse înapoi, ca nişte proptele, cu palma lăţită pe nisip. Priveşte înainte imobil, în timp ce soarele îi desenează pe piept forma capului său, alungită mult.

— A fost un accident sau a fost ceva voit? Ce s-a petrecut în realitate? Vei spune că nu se poate afla, că nimeni n-a fost de faţă... Cunoşti obiceiul despre care ţi-am amintit, sau nu? Noaptea de Sînziene e considerată o noapte a prezicerilor; fetele merg goale în luncă şi privind într-un ochi de apă îşi caută viitorul. Parcă o văd, doamne, cum se apropie, cum se pleacă în faţa rîului, să citească pe suprafaţa apei vinătă-neagră de noapte şi de adîncime. Nu crezi că în momentul acela ar fi putut vedea ceva? Am auzit pe cineva susţinînd că unora li s-a arătat. Este o autosugestie, desigur, dar tu ştii ce putere are autosugestia! Ea a zărit în apă ceva care a descurajat-o. A venit la rîu încercînd o ultimă şansă. Şi-a zis: „Dacă voi vedea acolo un băiat frumos, înseamnă că voi trăi. Dar dacă oglinda apei va rămîne pustie şi nimic nu se va desena, atunci de ce să mai trăiesc?" Aşa a fost. Nu mă gîndesc că un om simplu, de la ţară, ar fi atît de superstiţios încît să ia o hotărîre decisivă după semne sau nesemne, dar se poate crede că viaţa ei era într-adevăr pustie, ştia că minuni nu i se vor arăta, că pentru ea nu mai există semne bune.

Bărbatul se găseşte în aceeaşi poziţie de aproximativ cinci minute. Palma i s-a curbat puţin, formînd un pod, iar vîrfurile degetelor se adîncesc în nisip, ca într-o stringere de carne. Se văd tendoanele tresărind, încordate, apoi liniştindu-se. Muzică înceată. Priveşte cu precizie undeva, sau e o reverie prelungită?

— Poate să se fi întîmplat şi altfel. S-a aplecat prea mult asupra apei, unde se înfiripa un chip de băiat; o uşoară mişcare a suprafeţei rîului desenase o formă confuză, era convinsă că zăreşte ceva, forma era instabilă, s-a aplecat mai tare, inima îi bătea de emoţie ca în preajma marilor revelaţii, încă nu distingea bine, — oare nu era chiar chipul ei reflectat în apă! — s-a aplecat mai tare, să nu-i scape un amănunt din prezicere, lacomă să prindă totul, uitînd de totul, s-a aplecat încă o dată, şi a căzut... Oare asta să fi fost? Nu este prea prozaică explicaţia mea? Nu, o păgubesc oare denaturînd o hotărîre pe care ea a luat-o bărbăteşte?

Nemişcarea lui durează. Şi-a deplasat doar mîna dreaptă, mîngîind nisipul, căutînd o poziţie mai comodă. Să descoperim unde se uită mergînd după direcţia privirilor sale. Ne va fi greu să alegem de pe plaja rîului obiectul contemplaţiei sale. Poate fi o femeie, un grup de tineri care joacă volei sau pur şi simplu o salcie frumoasă de pe malul opus.

— Ai înţeles ce vreau să spun? Adică hotărîrea ei era luată deja, dar pentru a o pune în aplicare, avea nevoie de o confirmare de la cineva mai tare ca ea, de un stimulent venit din afară, şi atunci a aşteptat noaptea de Sînziene, a aşteptat sentinţa rîului. Parcă o văd, doamne, cum în miez de noapte, s-a dezbrăcat în grabă, şi-a lăsat hainele în poiană, alături, şi după ce s-a tăvălit prin iarba înaltă şi prin florile grase de iunie umed, rostogolindu-se ca o făuniţă nebună, pierdută într-o dragoste închipuită, s-a ridicat şi a coborît şchiopotind spre rîu, să privească în ochiul de apă. A doua zi s-au descoperit pe nisip urmele paşilor ei, urme nesimetrice, nu atît pentru că era şchioapă, dar probabil era şi extrem de emoţionată, şi ezitantă. E groaznic să mă gîndesc! (Eu însămi am văzut aceste urme de picior gol!) Iar în poiană, s-au găsit hainele ei sărace, una peste alta, grămăjoară, şi florile şi iarba în jur, călcate, ca după o dragoste mare...

Privirea bărbatului nu merge aşa departe cum credeam la început; ea se opreşte la trei paşi de ei, unde un băiat modelează în nisip o formă omenească. Lucrarea e aproape gata, mai are de cizelat doar unele părţi. Construieşte o femeie. Bărbatul urmăreşte cu atenţie lucrul băiatului, palma acestuia pe coapsa femeii de nisip.

— Era infirmă din tinereţe, continuă femeia, şi poate asta i-a format încetul cu încetul o optică specială despre viaţă. A descurajat-o. Dar dacă era într-adevăr descurajată, atunci de ce a aminat atît de mult acest gînd? De ce l-a pus în aplicare aşa de tîrziu, după atîţia ani? Ştiu că pe măsură ce timpul trece, te obişnuieşti cu răul, şi nici de cum el nu devine mai acut pentru psihic. Vorbesc de un rău iremediabil. O hotărîre de sinucidere nerealizată imediat, în momentul de criză, după ce trece timpul nu mai găseşti tăria s-o pui în practică. Avea vreo treizeci de ani. De ce s-a hotărît aşa de tîrziu? Nu ţi se pare că în explicaţiile noastre ar trebui să căutăm şi o cauză mai recentă, care a agravat lucrurile? Spune şi tu ceva, mă mir că poţi fi atît de indiferent. Unde te tot uiţi de o jumătate de ceas? Sau te gîndeşti la cele ce-ţi povestesc, dar nu vrei să zici cu glas tare părerile tale, din dispreţul tău pentru cei ce cer explicaţii!

Mîna bărbatului se întinde încet, se mişcă pe nisip, înscriind un mic arc de cerc, şi ajunge în dreptul mîinii femeii; cele două mîini se ating uşor, în trecere.

Băiatul cizelează coapsa dreaptă, care apare plină şi rotundă. El stă în genunchi şi cu amîndouă mîinile bate nisipul pentru a-l presa.

— Hai să căutăm o cauză recentă, propune femeia. Poate se împăcase deja cu viaţa, dar a văzut întîmplător un bărbat care i-a plăcut, şi asta a făcut-o să simtă mai tare condiţia ei tragică. Dacă pînă atunci infirmitatea n-o deranja în nici un fel, acum, îndrăgostită, aceasta o obseda, fatalitatea ei apărea apăsătoare. Crezi că e bună explicaţia mea? Se poate să nu fi ajuns la dragoste, dar a mers cu gîndul la un menaj frumos şi imposibil... Alt motiv care ar fi? Oh, iar ai dat aparatul la maximum! Eşti atît de ahtiat după muzică, încît nici nu ştiu ce să mai cred despre tine! Dar te-am rugat, dă-l mai încet!

Degetele caută butonul prin pîpăire, îl găsesc dar nu ghicesc de la început sensul şi, în loc să domolească tonul, îl sporesc, din greşeală. Se aude pentru un scurt timp o muzică stridentă, enervantă, o voce de femeie, în italiană. Apoi tonul e încetinit.

Băiatul a stropit încă o dată nisipul construcţiei, pentru a se lucra mai bine cu el. Acum cizelează sînii. Are destulă îndemînare în construcţii de nisip; se vede că ocupaţia îl pasionează, lucrează cu grijă, nu se grăbeşte. Cu palmele făcute căuş rotunjeşte forma sînilor. Se pare că a pus prea mult nisip pe cel drept, şi îl subţiază pe margine. Întîrzie mult cu această operaţie, trecîndu-şi des şi apăsat căuşul palmei, presînd cu grijă rotunjimile frumoase ale modelajului. E un lucrător exigent. Se ridică, se dă cîţiva paşi îndărăt pentru a-şi crea perspectivă. Îşi priveşte lucrarea, apoi, descoperind o neregulă, se pleacă iar la pămînt, netezind forma de nisip. Dar femeia pe care o clădeşte este o uriaşă în raport cu el, depăşeşte proporţiile obişnuite, şi mîinile lui mici abia reuşesc să acopere vîrful, partea de sus a sînului.

— Există vinovaţi? întreabă femeia răstită. Crezi că nu există? Înmormîntarea s-a făcut simplu, cu ceremonia cuvenită, şi totul a continuat ca înainte. Nimeni nu şi-a mai bătut capul. Eu sînt sigură că există vinovaţi. Nimeni nu s-a gîndit la un proces? Ştii că în cazul cînd cineva determină pe altul la sinucidere, e pedepsit. Nu te-ai gîndit la asta? Nici nu s-au căutat vinovaţii. Spune, care e părerea ta? Nu se poate ca ea să fi avut această idee aşa de la sine! Sînt sigură că există un responsabil pentru toate. Numai unul? Dar sînt mai mulţi! Parcă o văd cum mergea prin sat, şi cînd se saluta cu oamenii, citea în ochii lor insuportabilă milă. Poate unii aveau chiar oribilă nedelicateţe să-şi exprime cu glas tare compasiunea: „Săraca..." Nu crezi că un cuvînt ca ăsta e mai greu ca o palmă? Cunoşti insultă mai mare decît indulgenţa asta aruncată cu generozitate?

Bărbatul rămîne cu ochi aţintiţi la chipul care se conturează tot mai precis, tot mai împlinit, din nisip, în faţa lui; o femeie culcată, cu o mînă lăsată pe pămînt pe lîngă corp şi alta sub cap, cu capul puţin înălţat, cu un genunchi ridicat leneş în sus.

— Dar unde să-i găseşti pe vinovaţi? continuă ea răstită. Nu m-am interesat încă de familia ei, dar sînt sigură că nici ei nu sînt lipsiţi de vină. Poate au făcut aluzii răutăcioase la starea ei, şi ştii, infirmii sînt mai suspicioşi, şi au dreptate să fie, trebuiesc menajaţi. E cumplit cît de răi pot fi oamenii! Poate la o petrecere în casă, după cîteva pahare, s-au spus glume deşănţate, au făcut aluzii idioate la o eventuală căsătorie imposibilă pentru ea, şi au rîs!

Băiatul porneşte spre rîu, să aducă apă să stropească nisipul, deoarece soarele e torid, şi-l usucă repede. Lîngă femeia de nisip nu rămîn decît privirile bărbatului.

— Dar de ce să mearg aşa departe, de ce să caut vinovaţi în familia ei sau în sat, cînd tu eşti aici, alături! Spune, tu care te consideri un om bun şi raţional, ai fi acceptat tovărăşia acestei fete? Ai fi putut trăi în casă cu ea, împreună, căsătorit? Măcar o perioadă! Nu din milă, ci să te fi apropiat de ea sufleteşte. Ai fi putut? Era o fată drăguţă şi cuminte, cu un corp rotund, cu forme frumoase, un corp făcut pentru dragoste, o carne care cerea dragoste. Ai fi putut trece peste faptul că era infirmă, că avea un picior mai scurt? Era cuminte, ar fi făcut copii buni, sănătoşi. Ce spui? Oh, ce sadic eşti! Ce egoist! În fond, ce cauţi tu? Ce fel de fată ţi-ar fi convenit ţie? Eşti monstruos prin indiferenţa ta! Gîndeşte-te că eu aş fi aceea! E uluitor de ştiut pe cine am alături, cu cine trăiesc. Şi fata aceea care a murit degeaba! Crezi că nu te priveşte? Cum poţi să te aperi? Vezi, sîntem şi noi amestecaţi pînă-n gît în afacere. Nu putem face nimic pentru fata asta? Eu am crezut totuşi în tine. Iată ce mi-a fost dat să descopăr lîngă mine!

Bărbatul se lasă pe nisip, leneş, obosit, ca după o alergătură, menţinîndu-şi ochii în aceeaşi direcţie. Băiatul lucrează în continuare: se pare că e pe sfîrşite, totuşi elanul său nu e încetinit, dimpotrivă. Mai cizelează o dată, trecîndu-şi pripit mîinile peste formele feminine ale modelajului, netezind cu lăcomie şi repeziciune, tot mai grăbit, totul e gata, el îşi mai face de lucru, bezmetic, este o rotire fără sens, fără răgaz; apoi el cade pe nisip, istovit, respirînd greu, cu faţa în jos. Bărbatul, care a văzut tot, se retrage definitiv în cort, cu egoism: afară îi rămîne doar o mînă a sa, abandonată ca un obiect.

Femeia se ridică şi anunţă că va pleca. Îl cheamă şi pe bărbat, dar el nu-i răspunde. Femeia spune:

— Toată lumea cunoaşte istoria, în vara aceea s-a vorbit o lună despre ea, şi totuşi toată lumea vine să facă baie şi plajă aici. Sau poate ăştia, tinerii, nu ştiu povestea, n-au fost de faţă atunci, au auzit-o doar, ca pe un fapt oarecare, petrecut cîndva, acum cîţiva ani în urmă, şi cînd auzi totul e mai simplu. Şi tu, care ai făcut baie acolo chiar ieri, şi azi m-ai adus şi pe mine! Mă întreb cum poţi să fii aşa! Cum să numesc asta dacă nu sadism? Cînd mă gîndesc că este abia începutul verii, şi zile însorite o să fie mereu, o să dureze mereu, şi mereu o să vii, şi o să vrei să mă aduci şi pe mine, şi în vara aceasta, şi vara viitoare. Oh, trebuie să fac ceva. Şi nici pe tine nu te pot opri, nici zilele frumoase nu le pot opri.. Îmi rămîne să mă închid în casă, e singura soluţie pînă voi găsi alta... Şi vacanţa asta e aşa de lungă!

Apoi, murmurînd, ca pentru sine:

— Şi sînt aşa de hotărîtă să nu-l aştept sfîrşitul... Pentru mine nu există vară.

Atunci descoperă cu ochii modelajul băiatului: faţa ei părăseşte expresia dezarmată de mai înainte, şi i se înăspreşte. Ochii i se aprind ca la o aşteptată revanşă: exclamă:

— Oh, dar e groaznic! Cine a putut să facă aşa ceva? Dar e oribil şi ruşinos!

Se năpusteşte la femeia de nisip, hotărîtă s-o distrugă; un tînăr din apropiere o opreşte, şi ea nu reuşeşte să sfărîme decît picioarele: le-a distrus cu turbare, vînturînd nisipul. Mai mulţi au sărit să protejeze modelajul. Şi ea pleacă mută, lăsînd chipul de nisip mutilat; se îndepărtează escortată de protestele tinerilor de pe plajă.

ILEANA MĂLĂNCIOIU

POEME

către Natanail

Natanail, sfîntul din geamul cetăţii
Are un ochi albastru ca al tău,
Puţin mai închis decît celălalt;
Cred că îl bate soarele mai rău.

Eu stau pe-o piatră şi mă uit la geam
O pasăre neagră spre el trece:
Ochiul închis se-nchide mai mult
Şi se face mai rece.

Oameni tăcuţi lîngă mine vin
Nimeni nu ştie cine sînt;
Toţi se opresc şi se uită
La ochiul marelui sfînt.

Apoi oamenii trec. Natanail
Şi pasărea urmează zborul său
Şi nimeni nu ştie că sfîntul din geamul cetăţii
Are un ochi albastru ca al tău!

Eu încet îl chem pe nume
Şi aştept să se ridice,
Dar rămîne neclintit
Şi în liniştea lăsată.
Frică-mi este c-a murit.

atîta piatră

Atîta piatră este sub cetate
Şi-atît de-nalte zidurile ude,
Că de la poarta ei, regina
Care strigă de sus, nu se aude.

Domnule paznic, vin şi mă rog.
Nu vreau să-ţi aduc nici o vină,
N-ai aţipit cumva şi n-a intrat
Cineva pe furiş la regină?

Aş vrea să-mi dai voie să urc
Pînă la geamul ei, nu te teme,
Am o presimţire că n-o auzim.
Dar înăbuşită în somn, geme.

Şi urc pe piatra rece de sub zid
Şi bat în uşă şi mă uit în sus
Şi strig cît pot, dar cine să m-audă,
Cînd paznicul cetăţii doarme dus.

plouă

Plouă în cetate, Natanail,
Picăturile cad drept,
Apele macină zidul
Şi stinca pe care te-aştept.

De-a dreapta stîncii e crucea
Cu braţe de piatră tocite;
Scările care duc la ea,
Pe jumătate sînt acoperite.

În stîncă-i mormîntul regal
Cu lăcăt vechi de oţel;
Apa din vale-a urcat
Pînă aproape la el.

Plouă în cetate, Natanail,
Apa încet pe ziduri se ridică
Ascult cum plouă şi aştept să vii
Şi mi se face frică.

somn

Doarme-n iarbă fiul nostru
Cel ce creşte-n şapte ani
Cît cresc alţii într-o zi
Şi eu stau la capul lui,
Să-l păzesc cît va dormi.

El în ochi a-nchis tot cerul
Şi se face întuneric
Şi pe chipul lui frumos
A-nceput să lumineze
Creierul prin os.

Tu pe bolta-ntunecată
Te cobori încet la dinsul
Şi sub fruntea de argint,
Faci o cută pentru rîsul
Şi o cută pentru plînsul.

cîntec

Dinlăuntrul pietrei se uita Natanail
Cum plîngeam lîngă trupul său;
De ce plîngeţi doamnă m-a întrebat
Plîng de mine şi de tatăl tău

Glas de izvor avea Natanail
Întrebarea lui îndelung curgea;
De ce plîngeţi doamnă se-auzea din nou,
Plîng de mine şi de casa mea.

De la un capăt la altul al pietrei
Natanail mă cheamă mereu;
De ce plîngeţi doamnă mă întreabă lumea
Plîng de mine şi de fiul meu.

de vorbă cu ştefan roll

(Urmare din pag. 1)

nuş Neagu: **„Trandafiri cu ochii scoşi, numai morţii sînt frumoşi".**

— Dar numele? De ce vă numiţi Roll?

— Tot pentru că noi voiam să facem ce ne trecea prin cap. Dar nu mai nota tot timpul. Ce dracului faci? Ţii mai mult la cititori, ca la tine?

— Sînteţi suprarealist?

— Sînt realist, dar cînd realitatea e pe dos par suprarealist.

— Cum vi se pare literatura de azi?

— E o generaţie foarte talentată, foarte interesantă, dibuind nişte terenuri evazinedite. Însă aveţi un destin şi n-o spun cu răutate... Literatura modernistă a fost o necesitate a epocii. Astăzi epoca nu mai are această necesitate. Voi s-ar putea să fiţi preambulul mişcării moderniste de mîine.

Mişcarea avangardistă a apărut la noi spontan ca nişte sughiţuri. Au venit Voronca, Sernet, Brauner şi eu în 1924 şi am avut prima manifestare trăznită din România: **75 H.P.** a venit **Punct**, cu Scarlat Calimachi. A venit Bogza de la sifonăria din Buşteni cu „Urmuz". Au venit Virgil Teodorescu şi Tăscu Gheorghiu de la Constanţa cu „Lyceum". A venit Tiberiu Iliescu cu **Meridiane** de la Craiova. A venit Saşa Pană cu **Unu**, de la Dorohoi — la Bucureşti, unde era centrul de colectare, că noi trăiam cu contractări de vite surrealiste. Petru Vintilă s-a băgat într-o vitrină surrealistă la Caransebeş, cu cartea în mînă. În comuna Militari era un grup de prieteni pirotehnişti cu puştile umplute cu zgomot pur: ei au făcut revista **Vraja**. Direcţia pirotehniei a zis că o finanţează ea. Şi le-a dat un comisar politic care în numărul 4 a pus în revistă portretul regelui Carol. În numărul 5 ei au renunţat la ajutorul direcţiei şi-au devenit suprarealişti. În comuna Militari au început să apară Aragon, Breton. În comuna Militari... Tudor Ştefănescu, şeful **Vrajei**, a fost primul primar comunist în comuna Militari, după '44.

— Ce vă place din ce se scrie azi?

— Totul în ansamblu. Ciugulesc şi-mi pare bine. Sînt un papagal foarte colorat. Îmi place mişcarea voastră ca efort. Se scrie mult, dar nu e rău că e mult.

— Nu cumva suprarealismul s-a învechit?

— Nu. Şi ştii de ce? Fiindcă se mai vorbeşte despre el. Totuşi o clasicizare apare şi la suprarealişti. Pîn-la urmă există o pensionare şi-n literatură. Mai toţi ne-am clasicizat. Doar Breton nu ştiu ce ar fi făcut. În ultimă perioadă a vieţii cumpăra păsări cu colivii cu tot numai ca să deschidă coliviile şi să elibereze păsările, îi plăcea libertatea.

— Puteţi...?

— Nu mai pot mă.

— Puteţi încerca două versuri acum, pentru noi?

— În această dimineaţă, la Bufet, nu ştiu de ce sufletul mi-a fost atît de boschet.

— Vă mulţumesc.

— Hai totuşi să mai stăm şi noi de vorbă.

TEODOR VASILACHE

duhul despre hamlet aparte

De ar avea cuvinte să se roage, el
de ar avea măcar un zeu în care
proptit ca într-o cîrjă sclipitoare
ar bocăni prin lume mai mişel...
O, cel puţin un înger de-ar cultiva, o ternă
memorie a unei fete dintr-o mai pură viaţă
şi căreia-ntîlnindu-i privirile de gheaţă
şi-ar plînge cuminţenia-n prima pernă.
O lacrimă de ar vărsa cît buturuga
pe care un perfect călău se odihneşte
cînd ceru-atîrnă peste pămînt prosteşte
şi fumul jertfei nu ridică ruga;
Ar fi salvat de şi-ar petrece, poate
firavul gît în jugul pe care Tatăl Rege
îl sfinţeşte cu sudoarea..., atunci ar înţelege
acest regat mişcînd util din coate.
înaintînd atras de-un ţărm obligatoriu
din care nici un far nu a clipit vreodată
şi totuşi cînd lumina îi cotropeşte beată
e semn că au ajuns în purgatoriu...

Ei îmbarcaţi pe vesele fregate
necunoscînd a minţii crîncenă galeră
la care trage carnea-nflorind din eră-n eră
în trupul unui fiu, cu pietate.

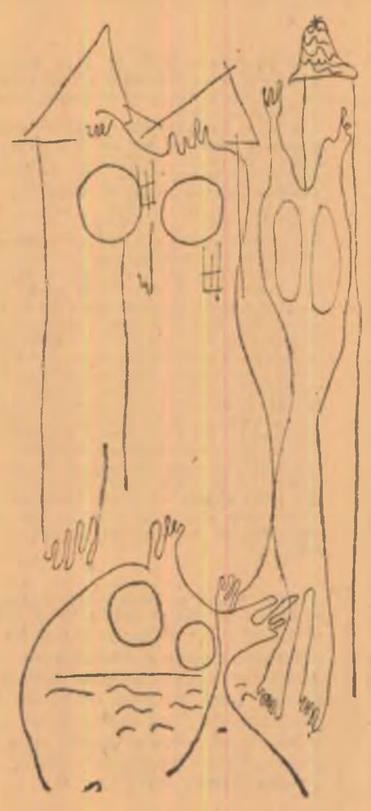

Desene de DANIEL TOLCIU

ARTE

TEATRU

Mirtil și Chloe

Cortinele s-au lăsat demult, actorii sînt în vacanță. Ofeliile, înecate în praful replicilor nu neapărat shakespeariene, sînt pe plajă, aruncate de viitura de căldură. Ca și contabilii, socotitorii, micii slujbași din celelalte piese. Rubricile de teatru le-șină prin reviste. E un sezon mort, dar se simt fiori de început și nu știu ce entuziasm care ne amintește de **Mirtil și Chloe**, primul spectacol în limba română care tulbură spiritele pe la 1816. Acum se întocmesc repertoriile, ba cred că sînt gata demult, se coace noua stagiune.

În fiecare după amiază văd, pe strada pe care stau, niște picioare ieșind de sub un autoturism : proprietarul, venit de la slujbă, drege și tot drege. Asta mă face să mă gîndesc la regizorii conștiincioși, trebăluind pe sub mașinăria piese-lor, cu picioarele ieșite afară. Dar ce ne mărește optimismul e o altă trebăluială. Vorbeam nu demult de teatrele mici, de buzunar. Însă un teatru cît toate zilele, un teatru deșteptător se pune la cale în sub ochii noștri. Acolo unde pînă nu demult se mergea pe sîrmă, se înghițeau săbii și se scoteau panglici se așează cu temei prima scenă a țării. Dincolo de necesitățile de specialitate, noua clădire vine să rezolve și o problemă de înfrumusețare a orașului. Sper că a fost gîndită monumental, așa cum visa demult George Călinescu, obsedat de crearea în București a unor puncte de reazim urbanistic : „Monumente, monumente ! aceasta e strigătul românului de mîine. La o parte cu modestia și bunul simț, cu prudența. Un om zăpăcit se împrumută și ridică un palat, n-are cu ce plăti și pierde palatul, însă acesta e o realitate care rămîne. Popoarele nu dau niciodată faliment, tot ce construiesc e un cîștig, orice codire e o pierdere. Melcul e un gram de carne care lasă o adevărată pagodă, să presărăm și noi lumea cu cochiliile noastre : piramide, obeliscuri, columne, arcuri de triumf, foruri și palate".

Marin SORESCU

FILM

Rămășagul unui fonetist

Aici în stațiune — nu are rost să precizăm care anume — filmele se schimbă odată la două zile. Acum e în curs de desfășurare un fericit program de „filme muzicale", foarte în ton cu locul unde ne aflăm. Mica și plăcuta sală a cinematografului nu se poate plînge de lipsa spectatorilor — sînt unii care, am constatat, merg zilnic în fața pînzei albe („să mergem pînă-n pînzele albe" !).

Rulează, ca oriunde, producții de toată mîna. Azi ne-am smuls și noi din tandrele alintări, ale unui pîrîu cu chef de vorbă, am renunțat să mai urmărim disputa soarelui cu norii (aceștia din urmă au frecvent cîștig de cauză) și ne-am dus să revedem un film — mamut „My fair lady", unde doi actori nemaipomeniți, Audrey Hepburn și Rex Harrisson profită din plin de rolurile suculente ce le-au fost distribuite. Regizorul George Cukor și-a văzut apoi pelicula impiedicîndu-se în drumul ei merituos de toate premiile cu putință (opt **Oscar !!**) și, mai ales, de afluența unui public infinit.

Un mare profesor de fonetică, în stare să-ți spună dintr-o frază pe care o pronunți, cam de unde te-ai născut, pe unde ai umblat și pe ce stradă din Londra stai, pune rămășag cu un confrate de branșă că e în stare să scoată dintr-o „frunză de varză strivită" — florăreasa Eliza Doolittle — o ducesă ! Și-asta în șase luni. Teoria lui — și cită vervă a risipit Bernard Shaw în susținerea ei o ușor de constatat — ploacă de la importanța exprimării în viața curentă, ajungînd la floroase exagerări. Citind piesa, văzînd-o pe scenă (cu excelenții Liliana Tomescu și George Constantin) și, acum, reîntîlnind-o adaptată pentru ecran, am înțeles structura strict demonstrativă a acestei faimoase povești. Dar e mult exagerat, dacă nu absurd, să pretinzi că fonetica e totul. O florăreasă incultă poate ajunge să vorbească impecabil, dar **ce** anume ? Nu se pot concentra în șase luni ani mulți de instruire, cărțile neparcurse nu pot fi înlocuite cu exerciții de pronunție. În acest sens, „Pygmalion"-ul lui Shaw e un text „periculos", el minimalizează rolul educației, al formării intelectuale. Firește, nu despre asta e vorba, toată lumea înțelege că ne aflăm în fața unei **demonstrații**, pe motivul unui mit grav despre creație. Nu personajele contează, ceea ce fac ele, ci lucrurile pe care le **spun**. Oricîtă viață ar turna în ele cei doi actori, Eliza și profesorul Higgins nu sînt mai puțin „inexistenți". Al treilea mare rol îl are nu colonelul, simplu martor, ci tatăl Elizei — moralistul gunoier. El spune cele mai crude adevăruri, atît de dragi lui Shaw, și sfîrșește prin acel magnific regret de a fi fost „aruncat în burghezie", decăzînd iremediabil.

Muzica cunoscutei operete, coregrafia, costumele, imaginea, totul contribuie la desfătarea vizuală și auditivă a spectatorului. Arheologia de modă **fin du siècle** e făcută, să dăm acest exemplu, cu o mare pricepere, cu gust, femeile și bărbații astfel îmbrăcați nu sînt ridicoli (decît în scurte pasaje unde efectul e urmărit), o senzație de firesc în vestimentația, acum desuetă, te reconfortează. Alteori se trece și de această îngădiință, unele toalete sînt pur și simplu fascinante, cum cea de prințesă gracilă, cu diademă, a Elizei, la balul ambasadorilor. Realizatorii au ținut să facă verosimilă și actuală o lume revolută.

În încheiere, am dori să spunem o vorbă despre versiunea românească a dialogurilor. Dificultățile la asemenea pelicule muzicale sînt maxime, ele au fost înfruntate cu osteneală de Milca Băncilă. Acest nume poate fi alăturat de cel al lui Jules Giurgea, amîndouă iscălind potop de traduceri. Cînd o fi lucrînd atîta (și din mai multe limbi) Milca Băncilă ? Măcar să i se mai asigure un pseudonim — două, e aproape crispant s-o întîlnești pe nu știm cîte genetice.

Fără voia noastră am fost atenți la o incorectitudine de traducere : e vorba de scena în care prof. Higgins povestește cum Eliza a fost luată drept o prințesă străină. Pe ecran se pronunță clar, de cîteva ori, **Hungarian**, o prințesă **ungară**. Ele existau în acea vreme, de ce nu se respectă replica originală ? Nu știm cine a fost atît de „prudent", procedeul ne pare incorect și riscant. Despre traducerea filmelor și „ajustarea" lor vom mai vorbi, poate.

Ilie CONSTANTIN

CȘEH GUSTAV — *Porțile de fier (I)*

NICOLAE G. IORGA — *„Ochii orașului"*

ARTE

TELEVIZIUNE

Emisiuni de folclor

Mă refer la o emisiune de folclor care s-a difuzat în urma cu cîtăva vreme : nuntă din Tîrgu-Mureș. E o referință întîmplătoare, m-aș putea referi la toate emisiunile de acest fel cuprinse în programul de televiziune. FALSURI. De la eternul decor al Muzeului Satului (casele din fundal erau din Tulcea iar dansul din Transilvania) la balerinii-„țărani", de la interpreții vocali cu ambiții de operetă la doinele cîntate cu orchestre de lăutari, de la nylonul-borangic la costumele asezonate-n paiete, de la poanta pe cișmă la pirueta-n bocanc. Dac-o mai ținem așa, o să căutăm cuvîntul „folclor" în dicționare și cuvîntul „țăran" în arhivele de istorie.

Dacă n-ar fi televiziunea în cauză, răul ar fi mai mic. De ani de zile Fondul Plastic scoate în liniște nasturi mari, de paltoane, gen ceramică de Oboga și nasturi mici de cămașă, gen ceramică de Tîrgu-Neamț. De ani de zile ansamblurile noastre de dansuri folosesc coregrafi angajați dinadins pentru exerciții la bară, passo-doble folcloric și grația mîinii stîngi. De ani de zile interpreți din Ardeal cîntă muzică din Moldova și interpreți din Oltenia cîntă muzică din Banat. De ani de zile cîtadinizam ritmurile de se cîntă brîul ca samba și hora ca tangoul apaș. Da. Dar televiziunea e televiziune, de cîte ori îi pronunțăm numele spunem în minte „mass media", termenul este la modă, n-avem ce face, un nasture de Oboga nu sînt patru milioane de telespectatori...

Ne plîngem de ani de zile de ceea ce se petrece-n folclor : în presă, la radio. La radio, mai ales, emisiunile lui Gheorghe Antohi fac tot ce pot : critică, demonstrează. E singurul loc unde se mai găsește folclor de calitate, singura casă mare și sigură unde se poate cumpăra. Dar Gheorghe Antohi e pasăre rară, fiindcă emisiunile lui sînt puține, și puterea exemplului este mică. Radioul nu beneficiază de forța imaginii. De forța imaginii beneficiază televiziunea. Dar tocmai televiziunea... Fiindcă cine concură cît poate la transformarea folclorului în operetă, acceptînd stilizarea pînă la deformare și dulcele pînă la zahăr praf ?

Două-ntrebări : 1) De cînd folclorul de la oraș e mai bun decît folclorul de țară ? 2) De ce n-au acces la micul ecran interpreții țărani ? Sau de ce n-au acces egal ? Să se difuzeze o săptămînă ansambluri folclorice din Capitală și-o săptămînă horele de duminică din Făgăraș. Să cînte vedetele muzicii populare o săptămînă și-o săptămînă bătrînii aceia din dialogurile de la distanță, bătrînii interpreți de balade și copiii doinași. O săptămînă să vedem alegorii înscenate și-o săptămînă nunți autentice. Și să alegem pe urmă ! Dar să alegem noi. Dacă există o arhivă de folclor a televiziunii, și-ar trebui să existe, de ce nu e scoasă la aer mai des ? De ce nu sînt folosiți specialiștii ? Facultatea de filologie pregătește specialiști în probleme de folclor. De ce nu se colaborează cu Institutul de Folclor al Academiei ? Ar fi ajutat să mai scape de praf. Acolo există tezaure inestimabile de bocete, de descîntece și de strigături. Acolo există DIRECȚII. De ce nu se constituie anume echipe ale televiziunii care să aibă ambiția imprimării pentru eternitate a celor mai vechi reprezentanți ai artei populare românești ? De ce nu sînt invitați în studiouri povestitorii, creatorii spontani ? Dacă tot beneficiază de această sarcină de excepție — informarea marelui public — de ce nu informează televiziunea exact ? De ce IMPRESII DESPRE FOLCLOR și nu FOLCLOR AUTENTIC ? De ce ?

Sânziana POP

Antologie lirică

Poezia, se pare, nu suscită un interes prea mare pentru televiziune. Prezența ei aici este mai mult teoretică, prin dezbaterile sau cronicile prilejuite de actualitățile literare.

Rar, chiar foarte rar, putem urmări pe micul ecran momente poetice, iar atunci spațiul acordat nu-i cel mai fericit (programare la ore nepotrivite sau la concurența pe programul doi). Dacă se presupune o lipsă de atractivitate pentru telespectatori, este o eroare gravă ce nu trebuie deloc continuată. Cu atît mai mult cu cît uneori aceste emisiuni sînt deosebite, beneficiind de concursul unor interpreți de seamă, așa cum a fost cazul „Antologiei lirice" de simbătă 25 iulie, susținută de Clody Bertola.

Am văzut-o în mai toate rolurile. Pentru că face parte din familia marilor actori, pe care-i iubesc și-i caut mereu pe scenele noastre. Roluri diferite și numeroase, interpretate cu dăruire și sensibilitate. Talentul ei este copleșitor. Aparița sa este întotdeauna fascinantă, greu de definit, pentru că jocul ei e, dincolo de arta interpretării, fapt de viață, mod de existență.

Nu știu unde a fost mai strălucitoare. În „Copiii soarelui", „Sfînta Ioana", „Cum vă place", „Harfa de iarbă", „Omul care aduce ploaia", „Un tramvai numit dorință" sau în „Livada cu vișini".

Nu știu ce rol a impus-o mai mult. Poate Ioana lui Bernard Shaw, poate Rosalinda lui Shakespeare, poate Elena Andreevna lui Cehov, sau poate oricare altul.

Fiecăruia i-a dat o interpretare rară, plină de farmec și sensibilitate. Și orice prezență a ei devine un prilej de încîntare pentru spectatori. Așa cum a fost de altfel și în recitalul poetic amintit mai sus. Eminescu, Blaga, Bacovia, Botta, Labiș.

A fost unul dintre cele mai emoționante momente poetice dăruite telespectatorilor. Despre care s-ar putea vorbi mult, fără a-l putea însă reproduce.

El trebuie văzut și ar trebui, poate, reprogramat.

Radu DUMITRU

SPORT

Logica a murit, trăiască logica !

Una din două : sau sînt distincte sau nu sînt distincte. Angelo Niculescu a podidit presa cu interviuri în care anunță ba că sînt distincte, ba că se vor lua jucători de la una la alta. Ați înțeles că e vorba despre reprezentativele A, olimpică și de tineret. În revista **Fotbal** de miercuri, titlul mare subliniază că sînt distincte. Textul propriu-zis subliniază și una și alta. Logica a murit, trăiască logica !

Și ce mai aflăm ? Mai cunoaștem că **„ideea de bază rămîne aceeași. Ne propunem însă să-i aducem cîteva îmbunătățiri..."** Dar, zei ! Care e această idee de bază ? Că temporizare nu e ! Iată ce spune Angelo Niculescu : **„Folosesc acest prilej pentru a pune la punct unele afirmații făcute în legătură cu un termen „TEMPORIZAREA" atribuit mie. Nu-mi aparține cu atît mai mult cu cît nu corespunde vederilor mele ca principii de joc..."** Deci nu-i aparține. Un termen a rămas pe drumuri. O notiune a rămas orfană. Vai, vai, vai ! Fondul principal de cuvinte n-are, deci, pentru ce să-i mai tumească lui Angelo Niculescu.

Deci nu e a lui Angelo Niculescu temporizarea ? Deci nici măcar atîta n-a inventat Angelo Niculescu ? Cu surprindere, cu deziluzie, cu disperare, din doi în doi ne manifestăm dezaprobarea : nu se poate, nu lăsați temporizarea pe drumuri ! Eficientul Birou federal trebuie să se întrunească de îndată. E o necesitate a epocii ! Acum, în plină vacanță, trebuie aduși membrii Biroului federal și consultați serios, nu la suprafață, ci adînc în conștiințe, în așa fel încît să se ajungă la o soluție justă în privința temporizării. Rugăciuni și acatiste trebuie avute în vedere printre mijloacele demne de utilizat spre a-l convinge pe Angelo Niculescu că trebuie să-și reprimească la sîn **temporizarea**. Trebuie urgentată buna dispoziție a tovarășului respectiv, trebuie introdusă în sufletul său din nou temporizarea. Și dacă nu și nu, și dacă ba și ba, și dacă ți și ți, atunci trebuie repartizată altcuiva. O temporizare lăsată la voia întîmplării nu e o soluție. Somnul temporizării naște monștri.

Și ce ne mai învață în interviurile sale Angelo Niculescu ?

Angelo Niculescu ne mai învață că dumnealui e deștept, pur și invincibil, că toți cei care-l critică sînt niște terchea-berchea, pe cînd dumnealui e corifeul științei și artei fotbalului. Că în vreme ce toți criticii săi sînt niște Nimenea, el însuși, acesta și acela, este geniul popoarelor.

Și tot în **Fotbal** aflăm din gura domnici sale că **„pregătirea și ideea de joc vor fi aceleași pentru toate loturile"**. Adică s-a generalizat jocul pasei îmbecile la centrul terenului. Adică jocul inferior de-a **na-ți-o ție, dă-mi-o mie că dirdii de frică"** nu mai e apanajul unui cerc restrîns de aleși — lotul A, în speță. Ci, prin grija federației, toate loturile vor juca la fel. Foarte bună ! Excelentă ! Mai rămîne ca **Ideea** lui Angelo Niculescu să fie predată în școli, la facultăți, la grădinițe și la spitale, și iată o stupiditate ajunsă repede la generalizare. Va să zică — de astăzi încolo — în țara noastră Angelo Niculescu dă linia în fotbal. Bravo, tovarăși din Biroul federal ! Aplauze la scenă deschisă pentru tovarășul președinte Angelescu, de la care așteptam o structură nouă, firească, îndrăzneață a acestui fotbal ! Excelent ! Sîntem liniștiți ! Angelo Niculescu vorbește în numele tuturor loturilor, respiră în spiritul tuturor antrenorilor, decretează în asentimentul tuturor membrilor de birou federal ! Vorba dumnealui a ajuns să fie totul în fotbalul românesc !

Orchestre de muzică ușoară, reviste literare, biserică ortodoxă și comitete de părinți, vii și morți, materie și spirit — totul, totul se va conforma în curînd ideii tactice a lui Angelo Niculescu. Dacă nu cumva se va găsi cineva care să-l trimită la un club micuț unde să-și materializeze ideile pe cît de penibile, pe atît de funeste.

★

Fănuș Neagu propune reluarea tradiționalului obicei al meciurilor dintre campioană și cîștigătoarea Cupei. O disputăm U.T.A. — Steaua ar fi de tot farmecul. Măcar aici să reacționeze și Federația mai rapid. Așteptăm pentru duminica viitoare acest meci. Propunem, de altfel, un cuplaj. Un meci vedetă U.T.A. — Steaua. În deschidere, ori Rapid — Dinamo, ca ocupante ale locului doi în cele două competiții, ori Universitatea Craiova — Dinamo București ca reprezentante ale noastre în **Cupa orașelor tîrguri**.

Așteptăm un răspuns clar la întrebarea noastră : de ce n-am avea o duminică frumoasă ?

★

Cine și-a închipuit că reprogramarea meciurilor din Mexic pe micul ecran îi ajută pe apologeții niculescieni se înșală. Meciul nostru cu Anglia e dovada strigătoare la cer că pe marginea terenului de la Guadalajara noi n-am avut antrenori.

Au fost foarte drăguți Radu Urziceanu și Eftimie Ionescu că ne-au ținut de urît, povestindu-și una alta pe fondul sonor al unui stadion aprins. Sinceri să fim, ideea a fost bună, realizarea — destul de bună. Mai tristă încercarea lui Radu Urziceanu de a escamota adevărata eroare a tehnicienilor români la Guadalajara. Mai tristă, chiar foarte tristă.

★

De ce — ne întrebăm — sînt atît de încîntați de Angelo Niculescu, numai ziariștii care au avut casă-masă la Gran Hotel, adică Radu Urziceanu, G. Nicolaescu și Cristian Topescu ? E mai pozitivă temporizarea privită din Gran Hotel ? Sau o fi fost strecurată vreo pilulă de îmblînzire în mîncare ?

★

Considerăm că una din măsurile cele mai pozitive ale Federației pentru sezonul care începe ar fi generalizarea rapidă a gratuității intrării pe stadioane pentru elevi. Să creștem măcar niște suporteri ca lumea, dacă fotbaliști nu se mai poate.

★

Ne surprinde tăcerea Federației la criticile pe care condeie prestigioase ca ale scriitorilor Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, precum și ale atîtor ziariști i le aduc. Un obicei al presei noastre spune că la critici nu se răspunde prin aluzii, ci direct, la obiect.

Încă mai licăre o speranță în ochii noștri : poate că Federația va avea bunăvoința să răspundă. Ce frumos ar fi ! Ar fi foarte frumos ! Teribil !

SUPLINITOR

revista străină

● **LE FIGARO LITTERAIRE** (26 iulie a.c.) **„Acțiunea noastră (...) va fi o luptă pentru transformarea „Casei de ajutor a scriitorilor", fiindcă în acest organism noi vedem prefigurarea viitorului „Fond literar" la care visa Mallarme". Articolul lui Bernard Pingaud pledează pentru o formă de organizare socialistă a oamenilor de litere francezi, în cadrul unor pasionate discuții despre condiția scriitorului în societatea modernă.**

● **Numărul din 2 august a.c. al aceleiași reviste publică, la rubrica *ARTE*, articolul „Despre arta dacilor, din nou despre arta dacilor" — pe marginea expoziției tezaurelor de artă românești de la *Petit Palais*, care s-a bucurat de un deosebit succes.**

● **Un nou gen de literatură care concurează romanul popular și cartea polițistă și care se bucură de o atenție specială din partea editorilor este evenimentul istoric tratat în manieră foiletonistică.**

Documentarea se adaugă plăcerii lecturii slujind interesul pentru cultură. Revista *L'EXPRESS* (27 iulie) anunță că în colecțiile deschise de editurile *Flammarion* și *Seghers* au apărut pînă în prezent : „Ideile și moravurile pe timpul regilor" de Philippe Erlander. „Ideile și moravurile în secolul optimismului" (1848—1914) de James Laver. „Panorama secolului lui Pericle" de Michel Nouhaud. „Panorama secolului elisabetan" de André Castagna.

a. b. c.

25 de ani de la moartea poetului

Paul Valéry: cimitirul marin

NU RÎVNI, SUFLETE IUBIT, CĂTRE VIAȚA NEMURITOARE, CI CULEGE TOT CE STĂ ÎN PUTINȚA PĂMÎNTEȘTII TALE ALCĂTUIRI.

Pindar. Pythice III

Paul Valery — autoportret 1894.

Pe mute bolți hulubii trec, tăcut,
Pe lîngă pini și lespezi, fremătînd ;
Amiază dreaptă, flăcări legănînd
Și marea, marea, pururi început !
Răsplată mîndră gîndului cel greu,
Cînd ochiul soarbe calmul unui zeu !

Ce gingașă liniște nimicește,
În scînteeri de spumă, nestemate,
Ce liniște mirată se abate.
Cînd soarele pe goluri zăbovește ;
Din rost etern, o pură năzuință,
E vremea fulger, visul e știință.

Comoară certă, calm nemărginit,
Altar Minervei, albă cuviință,
Sub pleoapa apei, prins în neființă,
Atîta somn în flăcări învelit.
Tăcerea mea !... A duhului clădire
Și culme înmiită peste fire.

Altar al vremii, singurul suspin.
Spre semnul pur mă-nalț și mă gătesc,
Priviri de valuri strîns mă-nvăluiesc
Ci zeilor, supremul dar închin,
Senină scînteiere de poveste,
Dispreț domnesc desfășurat pe creste.

Precum un fruct închipue plăcere
Și rodul smuls împarte bucurie,
Cînd mușcătura sfarmă forma vie,
Adulmec fumul morții ce mă cere,
Iar cerul cîntă'n sufletul-molinit
Și țărmul tot e zgomot nesfîrșit.

Cer minunat, orgoliul a murit.
Privește cum renasc prin alte vreri,
Din trîndăvia plină de puteri
Și cum mă pierd în spațiul însorit,
Iar umbra-mi trece peste lespezi gravă
Și mă cuprinde-n unda ei firavă.

Pe rugul verii, suflete, rămîi
Temeinic sprijin, mîndră judecată ;
Lumină nemiloasă, înzăuată,
Te dau curată, locului dintîi :
Privește !... Iată, ziua ce răsfață,
Ascunde-a nopții mohorîtă față.

În mine însumi, mie, pentru mine,
Izvor de poezie se-nfiripă.
Pad peste vid și luminată clipă,
Lăuntric glas de măreții senine.

Închis, solemn, sub flăcările tari,
Locaș iubit de facle-ncununat,
Colț de pămînt sfințit, luminii dat
Cu aur, stînci și arbori funerari ;
Pe zvon de umbre, marmora cuminte
Și marea adormită pe morminte.

Cătea semeață, de pîngăritor
Ferește-mă ! Cu zîmbet singuratec,
Pasc tainice oițe de jăratec,
În turma lespezilor calm păstor.
Alungă visuri fosnete curioase
De îngeri și columbele sfioase !

Aci se schimbă timpul în zăbavă !
Gingașa gîză saltie pămîntul
Încins și sterp. Încremenește vîntul
Și-n aer crește nemiloasa lavă ;
E vastă viața, beată-n scatiul vid,
Tristețea blîndă, spiritul lucid...

Zac morții sub țărîna cea ușoară,
Ce-i încălzește și le soarbe taina,
Iar soarele a prins în suliți haina
Nămiezii, ce cu sine se măsoară...
Cap înstemat și certă împlinire,
În mine-ascund secreta devenire,

În mine port neliniștita febră,
Căință, îndoială necurmată,
Ascund păcat de piatră nestemată...
Sub noaptea grea de marmoră funebră,
Un stins norod frămîntă glia sumbră,
Doar pentru tine, robotind în umbră.

Din albe mădulare, neant cumplit,
În humă se prelinge caldă boare
Și darul vieții trece lent în floare !
Dar unde trece glasul îndrăgit
Și chipul rar, făpturile ciudate ?
Ce larvă toarce genele uitate ?

Zburdalnicele fete care țipă,
Cu pleoape moi, cu ochiul alintat
Și sînul de văpaie răsfățat.
Cînd buzele au sîngerat o clipă
Și-n lupta ultimă au prins să geamă...
Pămînt e totul. Jocul ne recheamă !

Tu, prea trufașe suflet, ce aștepți ?
Ce vis îți va răscumpăra minciuna,
Cînd vraja pleoapelor a frînt cununa ?
Cînta-vei oare-n lumea celor drepți ?
Dispare tot. Ce gol mă-nvăluește...
Elanul cel mai sfînt se irosește.
Sărmană nemurire aurită
Și laurii, hidoasă mîngîiere.
Al morții sîn matern, care ne cere,
Minciună cuvios împodobită !
Cum le cunoaștem, cît fior aștern,
Deșarta teastă, rînjetul etern !

Strămoși din cripte, cranii părăsite,
Învăluite-n pulberea bătrînă
Și pașii voștri printre noi se-nghină.
Adevăratul vierme, adormite,
De mult uitate leșuri ocolește,
Din viața mea adîncă se hrănește.

E dragoste de mine sau e ură ?
Ascunsa ghiară, ce lăuntric scurmă,
Cum cere carnea, rana ce o curmă
Și crește-n gînd, multipla sa făptură !
Presimt și văd și chem bizara față
Și retrăiesc din propria sa viață.

O, Zenon, Zenon, crude Eleat !
Cum m-a străpuns săgeata-ntraripată,
Ce zboară, freamătă, și-i nemișcată !...
Trăește-n cîntec gîndul săgetat !
O, Soare crud !... Țestoasa-n umbră crește,
Achile, cel fugar, încremenește !

Înalță-te !... Prin veacuri infinite,
Trup, sfarmă forma gîndului, cuvîntul !
În pieptu-mi obosit, străbătă vîntul,
Și frăgezimea mării dăruite !
Adîncă forță, dă-mi-te, cunoaște,
Cufundă-te în valuri și renaște !

Netărmurită mare-nfrigurată
Și hidră îmbătată de culoare,
Hlamidă, fluturînd bănuți de soare
Pantera-albastră, sfîșiind turbată
Scînteietoarea carne a părerii,
Într-un tumult aidoma tăcerii.

Se-naltă, vîntul !... Viața mă recheamă !
Imensa briză se alintă-n carte.
Azvîrlă unda, pulbere departe !
Zburați uimite pagini fără seamă !
Pornește val ! Porneste ris pe goluri !...
Bolți mute ; pînze ciugulind în stoluri !

În românește de
Nicolae ARGINTESCU-AMZA

Cîteva rectificări la răspunsul tov. prof. univ. dr. docent al. piru

punct și virgulă

Cele două articole publicate în „Luceafărul" din 27 iunie și 4 iulie pe marginea ediției a doua a volumului I din tratatul *Istoria literaturii române* au fost onorate de un răspuns al secretarului tratatului, tov. prof univ. dr. docent Al. Piru, care s-a adresat deopotrivă auditorilor rubricii radiofonice „Controverse" și cititorilor „Românici literare" de joi 6 august a.c.

Nu vrem să polemizăm cu tov. prof. Al. Piru ci doar să precizăm cîteva amănunte pe care domnia sa, relatind cititorilor și auditorilor conținutul articolelor noastre, le-a prezentat într-o lumină ce nu le este proprie.

1. Scopul articolelor noastre nu a fost *de a analiza tratatul*, ci de a demonstra că *această a doua ediție* este de fapt *o retipărire*, asigurările comitetului de redacție cu privire la „ținerea la zi" și completarea bibliografiei neavînd acoperire în text. Am anunțat că *ne abținem intenționat de la analize de altă natură*. Lucru ce nu înseamnă că nu o vom face în viitor. Deocamdată tov. prof. Piru nu răspunde *fezei fundamentale* a articolelor noastre ba, aș putea spune că o confirmă.

2. „Valoarea științifică a tratatului" este — contrar celor spuse de tov. Piru — afectată de multe din omisiunile citate de noi. Acest tratat nu se prezintă doar ca o valorificare *estetică* (limitarea la această pretenție ar echivala cu o sinucidere !) ci și ca *o istorie a culturii*, cu întinse capitole istorice și culturale, pentru care nu este indiferent dacă Brîncoveanu și Stelnicul Cantacuzino își achiziționau cărți de la Paris, sau dacă Chesarie de Rîmnic a folosit *Enciclopedia* în loc să o aștepte degeaba cu tov. Ion Gheție. Cine citește capitolul despre Udriște Năsturel după ce a citit studiul lui Virgil Cândea, sau capitolul despre literatura religioasă în sec. al XVIII-lea după ce a citit cartea lui AL. Duțu va înțelege exact ce vrea să spun. În privința regretatului P.P. Panaitescu, el a inserat în tratat o teză care *științific* nu mai este valabilă, și pe care nu ar fi emis-o dacă ar fi cunoscut ediția din 1961 a lui I. Georgescu. Aici, deci, tratatul difuzează cu bună știință *o eroare*.

3. Constat că tov. prof. Al. Piru, secretar al tratatului, nu a citit textul celei de a doua ediții nici cînd a pornit să o apere : dînsul se grăbește să justifice *absența* de la Bibliografie a studiului lui E. Lăzărescu. Dar n-am spus că nu este citat studiul lui Emil Lăzărescu, ci am sous că el este citat „sub tipar" și în 1970, deși a apărut din 1965.

4. Excluderea unor studii din bibliografie, cu bună știință, nu s-a făcut pentru că emiteau opinii inacceptabile : unele opinii ale lui P. P. Panaitescu despre inceputurile tipografiei în limba română sînt combătute în tratat, dar cărțile în care au fost emise nu lipsesc de la bibliografie. În schimb, au fost omise contribuțiile prof. P. Olteanu, în timp ce se spune într-o notă că „izvorul slav al Cazaniei din 1581 a fost descoperit de K. I. Kobeda". În realitate, cum s-a atras atenția în recenziile la prima ediție a tratatului, cercetătorul sovietic, neștiind limba română, a avansat doar o ipoteză, bazată doar pe asemănarea *gravurilor* și *frontispiciilor* din Cazania de la Zabludov și Cazania lui Coresi. Cel care a făcut *demonstrația lexicologică* indubitabilă a filiației celor două cărți este *exclusiv* tov prof. P. Olteanu, și-mi amintesc cît de insistent voia o cercetătoare, sprijinită chiar de redactorul responsabil al tratatului, să combată această filiație, într-un studiu în care se avînta în susținerea unei cauze pierdute. Există, deci, *omisiuni de lucrări ale căror rezultate sînt însușite*.

5. Bagatelizarea unor completări bibliografice nu face un bun serviciu cititorilor tratatului : „articolul" lui I. S. Firu despre Cantemir l-am citat fiindă este de fapt *unica ediție existentă* a unei importante scrieri de filozofia istoriei a lui Cantemir. Cine ar vrea să citească în original *Monarchiarum physica examinatio* și s-ar lua după bibliografia tratatului, ar crede că această scriere n-a fost niciodată editată.

6. Ultima și — pentru noi — cea mai îndulcitoare este asigurarea că „Comitetul de redacție nu a înțeles să abuzeze de informațiile lui Dan Zamfirescu sau altor persoane care nu intrau în colectivul de întocmire a tratatului". Există totuși, la capitolul despre Neagoe Basarab redactat de tov. Piru, o notă, la p. 268, care este transcrisă *integral* (exceptînd paranteza cu numele editorilor moderni) după referatul nostru, depus oficial și citit în ședință publică cu ocazia dezbaterilor machetei. Afirmațiile din acea notă sînt însă expuse și argumentate în studiul *Învățăturile lui Neagoe Basarab — problema autenticității* apărut în „Romanoslavica" VIII. 1963. *alături de alte* două studii : unul care îl precede pe al nostru, I.C. Chițimia, *Considerații despre „Învățăturile lui Neagoe Basarab"*, p. 309-339, altul, care îl urmează, P.P. Panaitescu. *Învățăturile atribuite lui Neagoe Basarab. O reconsiderare*, la p. 403-424. Ambele sînt citate în bibliografia tratatului, atît la ediția întîi cît și la ediția a doua. Cel din mijloc, din care s-au luat informațiile notel cu pricina, lipsește în ambele ediții. Dacă, așa cum ne asigură tov. Piru (care nu știe că Ion Eclesiarhul n-a împărțit cartea altfel decît manuscrisele, ci *numai* N. Iorga) nici o omisiune nu e intîmplătoare, atunci il lăsăm pe domnia sa să ne ofere definiția gestului. Noi ne mirăm doar că s-a putut petrece într-un tratat numit, popular, „academic".

Dan ZAMFIRESCU

ȘAPTE METRI

(Urmare din pag. 8)

cum a fost tălat tatăl dumitale), mi-e greu să te cred ucigaș. Și chiar de mi-ai mărturisi : sînt ! — nu m-ar interesa.

— De ce nu te-ar interesa ?

— Pentru că eu nu trebuie să dau niciun raport nimănui. Nu din asta trăiesc. Și mai ales pentru că pe mine mă interesează acum propria mea tabacheră : căci într-adevăr am uitat-o aseară la cele două femei acasă. Și într-adevăr am vorbit și am venit în mașină cu acele două femei. Și înainte de orice crimă posibilă eu vreau să știu : este tabachera mea acolo sau nu este. Căci de este, ele n-au murit, iar de este, eu ce sînt ? Criminal nu, nebun nu. Atunci ce s-a întîmplat astă noapte ?

— N-am înțeles de ce aș fi eu reîncarnarea unui spirit vechi ? Că te-am bănuit criminal ? Și dumneata m-ai bănuit.

— Eu pînă la urmă te-am absolvit. Dumneata mă voiai vinovat, indiferent de adevăr. Și m-ai acuzat...

— Încă te mai acuz, eu n-am încetat să te acuz...

— Perfect : atunci este exact ce voiai să afli ? să acuzi un om pentru o crimă nesăvîrșită, zicînd că vrei să afli adevărul, ascunzîndu-te în spatele acestei dorințe de a afla adevărul, ucigînd deci în numele acestei dorinți sfinte. Dumneata vrei să mă distrugi, nu să afli adevărul, căci de l-ai afla, s-ar dovedi că nu sînt vinovat.

— Cum poți dovedi că ești nevinovat dacă mergem în intrarea Iorga și găsim tabachera acolo ?

— Asta și vreau : să găsesc tabachera. Ea este dovada că ele trăiesc și că eu am fost aseară acolo și nu altă dată și că sînt nevinovat. Pînă atunci poate apare și Țică Dunărințu, el este un tip extraordinar de cinstit.

— Ai calculat bine : un procuror care și-a pierdut tatăl n-o să te bănuiască niciodată că i-ai trimis pe altă lume pe cei vinovați de pierderea părintelui său. E și el suflet.

— Înseamnă că te îndoiești de Țică.

— Nu, vreau să te pun în gardă că el dacă o să simtă adevărul, n-o să te acopere. Cum nu te acopăr nici eu. Și la mine ai calculat la fel. I ai lăsat pe Mardare și pe Cornea în mașină și-ai intrat în goană să mă cauți. Văzînd că nu-ți merge vicleșugul, m-ai insultat : făcîndu-mă adevăratul ucigaș al babelor. Eu însă nu mă supăr cînd sînt insultat, aici ai greșit. Și te-ai mai încurcat într-un loc : acuzîndu-mă de omor, implicit ai recunoscut omorul, implicit ai înlăturat toate bazaconiile debitate la călătoria dumitale de astă noapte și la ceaiul băut cu cele două femei. Poftim ,privește aceste două fotografii, zise Liliac și ieși.

Trecu aproape un sfert de oră și el nu reveni și eu nu-mi îndreptai ochii spre fotografii. Rememorai drumul spre Alexandru Vodă, accidentul, la înapoiere, discuția cu cei trei din mașină. Totul se petrecuse aevea. Nu fusese un vis, în vis îmi apăruse doar însul în pantaloni scurți care-mi vorbise despre Marea Roșie în goarna de patefon. Nu mă înșelam. Se înșelau cei de pe scara blocului unde locuiau femeile în negru, și Liliac. Ușa se deschise ușor și-l văzui intrînd pe doctorul Virgil Cornea (și pe Mardare, urmați de Liliac) îi aduse din mașină, să nu înghețe, probabil. Se așezară pe scaune în jurul meu și Liliac ceru din nou cafele. Luă fotografiile și le arătă celor doi noi sosiți. Ei înclinară capetele.

— Sînt ele, desigur, zise Liliac și mi le puse în față din nou. Acum le privii : cele două femei în negru mă priveau surizînd. Le recunoști ?

— Da, sînt dînsele.

— Sigur că sînt ele (care acum două săptămîni mai trăiau). Le-am povestit dînșilor în mașină ce-am discutat împreună. Sînt foarte mirați, cumva. Am uitat dumitale să-ți relatez un amănunt : cheile de la apartamentul numărul nouă sînt la mine — o pereche (o pereche se află la nepoata celor două doamne, Laura Băcilă, care n-are curajul să se mute în apartamentul circăresei și vrea să-l vîndă, dar soțul ei nu este de acord, zice să mai aștepte un timp pînă se uită întîmplarea și apoi să-l cedeze fratelui său — Băcilă Octavian, pictor boem, fără casă, prieten cu nebunul de don Iliuță, de-ai auzit de el.). Dacă vrei putem să mergem să vizităm apartamentul : și dacă nu e să găsim tabachera înseamnă că n-ai fost astă noapte acolo, înseamnă c-ai fost acum două săptămîni și atunci ți-ai uitat acolo tabachera. Și tabachera e aceasta, din fața dumitale. Ai încurcat tabacherele.

— Nu înțeleg, zisei.

— O să-ți explice doctorul, i-am povestit și dînsului totul și explicația ce mi-a dat-o mi se pare foarte clară : dacă dumneata nu minți (doctorul susține că acum nu minți : fața dumitale de om ce poate fi bănuit nebun arată că nu minte : că ești convins că astă noapte te-ai întîlnit cu babele), nu minți pentru că nu mai poți : nu mai ești stăpîn pe ce spui. Sau, mai precis, ești stăpîn pe o parte din ce spui, pe partea nevinovată ce ți-ai propus-o să povestești Partea vinovată (omorul propriu-zis) ai uitat-o. Ai avut un șoc astă noapte (accidentul de mașină) — și ai uitat uciderea babelor. Căci eu sînt de acord c-ai fost în Alexandru Vodă cu Țică Dunărințu. Totul este exact, pînă la accident. De aici n-ai mai trăit exact ce-ai trăit astă noapte, ci ce-ai trăit acum două săptămîni cînd poate le-ai întîlnit pe șosea pe babe și le-ai condus acasă și le-ai ucis.

— Nu-i așa, interveni Cornea. Eu am spus nițel altfel. Dumnealui cînd a suferit accidentul a uitat că le-a ucis acum două săptămîni. Și a uitat și că și-a pierdut tabachera. Și cînd s-a trezit din șocul suferit și-a adus aminte numai că și-a uitat tabachera la ele, de restul nu și-a mai adus aminte și nici acuma nu-și amintește. Și-a pierdut memoria de la un punct la alt punct al vieții sale și așa cred că se explică perplexitatea ce-o afișa pe scări cînd l-am întîlnit. O să deschidem ușa și n-o să găsim tabachera și o să-mi dați dreptate cu toții. Și viitoarele cercetări o să confirme teza mea. Priviți-l, ne privește surizînd : nu crede o boabă din ce spun, dovadă că și-a pierdut memoria — exact porțiunea vinovată : cea în care era înregistrată comiterea crimei și cauzele crimei. Dumnealui nu-și mai amintește nici că le-a cunoscut înainte ; crede (adică atîta își amintește, pe sărite, aiurea) c-a avut o discuție despre Horia Dunărințu cu niște indivizi într-o mașină. Pe șofer de asemeni nu-l identifică : și e clar că e vorba de Moise, el era prieten cu circăreasă Eu l-am cunoscut, știu că venea la ea, doar am locuit ani de zile cu ea pe aceeași scară, în același bloc.

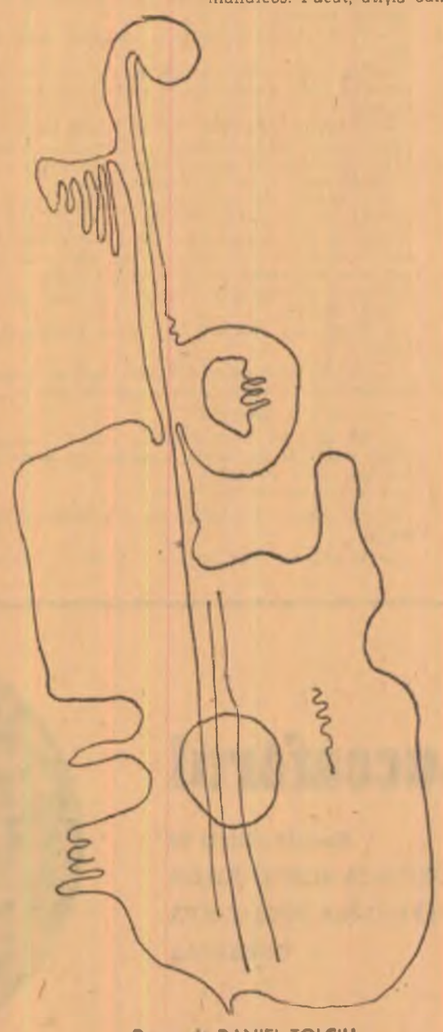

Desen de DANIEL TOLCIU

posta redacției

Lavine Baeron — Craiova. Poate să fie vorba de un pseudonim. Dar numele marelui romantic se scrie — Byron. Chiar la vîrsta de 16 ani, cît spuneți că aveți, puțină învățătură, puțină măsură în lucruri și cuvinte nu strică. Folosiți un limbaj ridicol, agramatismul e monstruos, caligrafia imposibilă. Ne întristează versurile dvs., felul primitiv de a gîndi și de a vă exprima. Mai mult decît toate pretențiile nejustificate pe care le mărturisiți în scrisoare : „Aș vrea să îmi dau seama de realizările înfăptuite de mine pînă acum în poezie și de aceea vă trimit două poezii alese la întîmplare". Prea multă întîmplare, domnișoară sau domnule.

Cornel Galben. Nu știu dacă v-ați împrumutat numele de la o culoare, așa cum a făcut și altcineva care semnează Matei Albastru. De la culori treceți brusc la sistemul metric și ne „implorați" să vă acordăm măcar 10 cm² de spațiu tipografic și să vă publicăm o poezie. La fel de neserioase sînt și versurile. Un singur sfat : salvați-vă, cît mai e timp, de agramatism, de celelalte s-ar putea să se mai îndure Dumnezeu.

L. Raica. Citățm cîteva rînduri din poeziile trimise : **Dimineața, să moară lașii, /Cei care nu-și asumă răspunderea/ Să mai trăiască încă o zi./ La prînz, comozii, / Iar seara, să murim noi. / În ce privește eroii/ N-am nicio ideie./ Oricum/ Eroii mor după noi.**

George Doicescu. Lăudabile sentimentele Dvs. pentru satul natal, dar cele ce ne trimiteți nu sînt în nici un caz poezie. Să transcriem o strofă din declarațiile dvs. versificate despre satul Cioara Doicești : Prieten neștiut ce mă citești./ De la Brăila cale de trei poști./ E-un sat mărunt, pe care nu l cunoști./ E satul nostru, Cioara Doicești.

Mihai Lupașcu (pseudonim, Mihai Păltiniș). Nici cu pseudonim. Versurile, corecte și atît.

Petre Marinescu. Din nou gramatica, ce faceți cu gramatica ?

Steloscopus. Pierdere de timp. Să fie o molimă blestemul ăsta de a scrie versuri proaste, cu nemiluita de a cheltui bani, hîrtie și timp și de a asalta redacțiile cu sute de scrisori ? Domnilor, duceți-vă la școală !

Corina G. Nu vă transcriem numele întreg, din jenă. O fată, elevă se pare, să scrie asemenea grozăvii, fie ele în proză? Speranța noastră e că v-ați jucat numai. Schița dvs. „Oglindă parabolică", cu tinerei alcoolici, goi de ginduri, cu o eroină așa cum e, nu poate interesa pe nimeni. Regretabil că eroina n-a învățat la timp pentru teza de chimie.

Călin Mihai. „Prea dură-i setea de tăceri" spuneți dvs. într-unul din versuri. După felul prolix în care scrieți setea nu pare a fi autentică. Iarăși gramatica, ce faceți cu gramatica !

Fre-Do — Deva. „Scriu foarte mult, dar arunc mult". De acord, dar nu aruncați în cutia poștală.

Constantin Gheorghe — Naidin. Vă forțați să scrieți simandicos. Păcat, atîția oameni cumsecade se chinuiesc să se prefacă în fața hîrtiei de scris!

Același răspuns pentru : **Eddi ; Tutu Toc ; Mihai Singeorge ; Ctaciu Ion ; Pop Monica ; Ana N.** (Tobit) ; **Aramis D'Herblay** — Lehliu ; **Armand Diaconu ; Simion Șuștiu** — Botoșani ; **Tudor Dorian ; Livia Ștefănescu** — Bîrlad ; **Boșcotă Ioan; Radu Paul ; Adrian Gerda ; D.R. Istrate** — Brăila ; **Mirică Matilda ; Emil Bălțianu ; Ion Pleșcanu ; Ion Man ; Georgeta Anton** — Ștefan-Vodă, Ialomița. Interesante versurile dvs Par să anunțe un talent. Să vedem ce ne mai trimiteți.

STENTOR

Al. Olaru. — Peste cîteva ore plec la Marea Neagră și scriu pe genunchi — dar nu în grabă — și-aș vrea să spun lucruri frumoase tuturora. De aceea n-o să pomenesc nimic despre „Fragmentarium". L-am primit — și atîta tot.

Mony Reghineanu. — Poeziile sînt la nivelul scrisorii care le însoțește : lipsite de farmec. Nu lași deloc impresia că te-ai fi desprins de pămînt. „Mă destind divizîndumă / Printre lumi extraterestre / Sînt împrăștiat în tot universul / O mînă soarele cuprinde / Alta îndepărtatul Pluton / Cu picioarele mă reazăm / La margini de galaxii". De ce te-ntinzi așa de mult ? Fii atent, ai putea să te rupi. Și-ar fi păcat. Eu zic să rămîi la colțul casei și să pui mîna pe carte. Cînd scade umbra, poți să intri-n gîrlă.

Nebacalaureat. — Se vedea și fără s-o spui.

A. T. Benima. — Povestea (poartă un titlu capabil să ne strice vacanța și nu-l trec aici) e scrisă mărunt și paralelipipedic. Bănuiesc c-ai vrut să ne bagi la idee fixă. N-ai izbutit.

V. B. J. — Susții că poezia „Orbul" ai scris-o în timp ce ascultai „Iarba verde, verde de acasă" sau cam așa ceva. Sînt ferm convins că erai cu mintea în altă parte. Citez : „Lumină !... am strigat / Dar ochii în geamăt au repugnat / Lumină, dorit-a corpul acum legat / Dar ochii nu m-au ascultat" — și tot așa, chioriștiriș-grăpiș pe distanță de 12 strofe. Îți propun să pui placa aia cu „Pe ulița armenească" sau „zumbalai-zumbalai meștere" și să te gîndești că numai faptul că plec la Mare m-a făcut să nu te arăt profesorului de limba română pe numele adevărat.

Cristina Neagu Plăieșu. — Doamnă, pentru prima oară mi-a fost dat să aud că există „Pui de locomotivă". Treaba asta, pe cuvînt de onoare, năzdrăvănia asta nu putea s-o spună decît cineva care poartă un nume asemănător cu al subsemnatului.

Farkas Ladislau și familia. — Nu consum halucinogene. Nu mă mut la Arad. Refuz să vă dau telefon. Nu v-am visat niciodată. Trimiteți mi o poză cu familia la cină și cu U.T.A. la șrand.

Răzbunătorul. — Mulțumesc pentru plăcuta strîngere de mînă. Și nu mai fi supărat că n-ai de ce.

Gheorghe M. — Îmi trimite o schiță „cu rugămintea de a vă pleca asupra ei cu toată **ecsigența** pentru a vă da părerea, și în cazul că ar corespunde și comitetului de redacție, poate o publicați, sau voi primi cel puțin răspunsul Dumneavoastră". Răspuns : comitetului nu-i corespunde pentru că nu-nțelege chestia aia cu amorul înșelat. Propun reclamație.

Jenică Hiatus. — Cine sapă hiatusul altuia cade singur în el — și pas de-l mai scoate. Schița „Nasturi noi pentru efecte modtotolite" mi se pare c-am mai citit-o pe undeva. Totul miroase a colportaj mărunt și tuciuriu.

FĂNUȘ NEAGU

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIATE.

SCRIITORII CARE AU CARTI IN CURS DE APARITIE SINT INVITATI SA ANUNTE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOTITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNTATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

șapte metri

de Dumitru Radu Popescu

— Glumiți, mă cuprinde pe mine spaima.

— Nu prea e de glumit, au fost înjunghiate, tăiate la gît cu cuțitul.

— Groaznic ! zic eu încă neconvins că insul în izmene nu-și bate joc de mine (prea se scobește nepăsător între dinți). Cum tăiate la gît ?

— Asta-i bună ! Cu cuțitul, sau cu briceagul. Hîrșt ! Hîrșt ! Le-ai cunoscut ?

— Poftim ? zic eu.

Între timp coboară și baba de la numărul opt, învelită într-o broboadă. Și se deschide și ușa de la șapte.

— Le-ai cunoscut ? repetă chelul.

— Da... Propriu zis, nu... Sau, cum să spun eu... Le-am cunoscut, dar nu știu cum le cheamă...

— Aha.! zise cel în izmene (l.. Mardare trebuia să fie — un amant n-ar sta așa în fața vecinilor).

— A călătorit cu ele astă noapte în mașină, zise baba de la numărul opt.

— Poftim ? n-auzi Mardare.

— Da, recunoscui eu, am călătorit împreună astă noapte, dar vă jur că nu eu le-am omorît .. E o situație stupidă, văd... Am să merg la miliție să...

— Fii serios ! îmi rise în nas Mardare.

— Zău, n-aveam de ce să le ucid... Mi s-a stricat mașina... m-au luat dînsele, adică erau cu un șofer... Și n-aș fi venit aici, de le-aș fi ucis... Cu toate că știu că se spune că... Da, criminalii revin la locul crimei, e verificat...

— Lasă, lasă, mă bătu pe umeri Mardare.

— Zău că nici nu știu cum te chiamă exact. M-au poftit la un ceai, era tîrziu... N-am refuzat, nu era politicos... Am băut ceaiul...

— Aseară ! zise șoptit baba de la opt.

— Aseară, da, recunosc : am băut ceaiul, dar apoi am plecat și mi-am luat la revedere de la dînsele... Nu sînt capabil de-o crimă atît de monstruoasă... cu cuțitul...

— Nu-i sigur, unii spun că-i vorba de briceag, zise Mardare.

— Eu nu port cuțit la mine... Briceag, da, port, poftim, ăsta e briceagul... Dar mă duc la miliție... Domnule...

— Mardare...

— Domnule Mardare, nu vreți să mă însoțiți la miliție... Să vedeți că nu fug, n-am de ce...

— A băut ceai cu ele, șopti baba de la opt vecinelor ce se strînseseră de pe toată scara. Aseară.

— E clar, zise un domn ce urcase de la etajul al doilea, sau de la primul.

— Dînsul e medic, îmi spuse Mardare, arătîndu-mi-l pe însul ce zisese că e clar.

— Ce este clar, dacă nu vă supărați ? îl întrebai pe medic.

— Vorbeam de cu totul altceva, se eschivă medicul burtos.

— A călătorit cu ele astă noapte și și-a uitat la ele tabachera, zise tot șoptit baba de la opt.

— Da, e adevărat, recunoscui, dar asta nu vă dă dreptul să mă considerați asasinul lor... Domnule Mardare, vă rog să mă însoțiți...

— Lasă, lasă, mă bătu el pe umăr.

— Ce înseamnă asta: lasă, lasă ?! îmi pierdui eu cumpătul.

— Lasă, lasă, că nu dumneata le-ai omorît !

— Dar cine ?

— Nu se știe, zise medicul. Eu am asistat și la autopsie... Nu s-a aflat nimic...

— S-a și făcut autopsia ?

— De mult, a doua zi după ce-au fost descoperite moarte.

— Bine, domnule, dar a doua zi e mîine, cum a putut fi făcută o autopsie mîine mă răstii eu la medicul țicnit și burtos.

— Vă înșelați, îmi zise el, a doua zi nu e mîine, a fost acum douăsprezece zile.

Era clar că nimerisem într-o casă de nebuni.

— Zici că ți-ai uitat tabachera sus, aseară ? mă întrebă Mardare (se îmbrăcase și era gata să vină cu mine).

— Da.. Dar nu e cazul să mai veniți cu mine, mă descurc singur...

— E bine să vă însoțească, îl auzii pe bortos și-l văzui făcîndu-i cu ochiul lui Mardare. E zăpăcală și poate alunecați...

— Nu alunec, sînt cu mașina...

— Atunci vin și eu, zise medicul. Si-l auzii șoptindu-i babei de la opt: Cu mașina e grav, poate să se ciocnească...

Nebunii își băteau joc de mine. Poate că femeile celе două nici nu muriseră, poate erau pur și simplu plecate de-acasă.

— Vă mulțumesc, le spusei, mă duc singur... Dacă n-au fost omorîte astă noapte, nu eu sînt de vină... Atunci nu le cunoșteam... Mă duc singur la miliție, zisei eu, ca să-i împac și să-mi pot vedea singur de treabă. Casă de nebuni nu putea fi aici, e clar. Doar o familie de țicniți (pe babă se vedea clar senilitatea). La revedere, le spusei, mă duc la miliție..

— A, nu, nu la miliție, îmi zise surîzînd Mardare.

— De ce nu ? întrebai.

— Întîi vă-aș ruga să mă duceți pe mine pînă la spital... tot sînteți cu mașina..

— La care spital ?

— Sînt doctorul Virgil Cornea, specialist în neuro-psihiatrie, se prezentă doctorul.

— Nu, îmi pare rău, n-o să vă duc. Luați un taxi dacă vă grăbiți...

— Vă rog foarte mult, zise el, nu mai am timp de taxi... E departe stația ..

— Doar nu vă e frică de dînsul ? mă bătu Mardare pe umăr, rîzînd.

— Nu...

— Credeam că vă e teamă că vă internează, rise Mardare.

— Nu... Deși în situația de față... Totul e atît de... de amuzant...

— Foarte amuzant, îmi surîse cu toată proteza baba de la apartamentul opt...

— Da... Cazuri au mai fost.. A fost băgat omul la nebuni, fiindcă situația era... era nebună... Nu omul... Da, bine, vă duc la clinică, zisei eu ca să pot pleca odată dintre ei.

Mardare și Virgil Cornea mă însoțiră. Medicul mergea mai în fața mea, Mardare mai în spate. Era clar că nu puteam fugi. Singura soluție era să opresc mașina în fața miliției și să fug imediat înăuntru, să le explic ce vor doi nebuni cu mine. Am deschis aparatul de radio și-am început să fluier. Mardare și medicul au început și ei să fluiere. Conduceam foarte încet, căutînd din priviri un milițian. Nimic. Doar civili, parcă toată lumea era acum compusă numai din civili. În fața miliției stopai, stinsei motorul și fugii înăuntru.

Începui să-i explic toată povestea ofițerului de la poartă. Acesta mă asculta c-o ureche și cu alta vorbea la telefon: adică asculta la receptor și vorbea nu știu cu cine. „Un moment, îmi zise, să-l chem pe ofițerul de serviciu". Acesta mă ascultă două clipe, păru că înțelege sau nu înțelege, și mă întrebă: „Și de fapt ce vrei, ce cauți la miliție ?" Reluai istoria: doi nebuni s-au urcat la mine în „Fiat" și vor să mă ducă la spitalul central. „Nu intră în competența mea". „Dar a cui ?" „Știți ce, mergeți la tovarășul adjunct Olteanu". Îi explicați și acestuia. Nu reacționă decît în momentul cînd pomenii numărul internării Iorga. „În problema asta, tovarășul Liliac..." Și făcu un număr de telefon și vorbi cu tovarășul Liliac, și-l rugă să vină pînă la el și tovarășul Liliac veni. „Mergeți cu dînsul" îmi spuse adjunctul. Îi explicai lui Liliac povestea cu cei doi nebuni care inventaseră o moarte ca să mă ducă la central. Liliac căscă.

— Și ce vrei dumneata, să arestez doi nebuni și să te eliberez pe dumneata ? Dar de unde știi că sînt nebuni, poate că au ei dreptate și dumneata ești nebun.

— Glumiți, tovarășe Liliac.

— Mai glumim și noi, să mai treacă timpul pînă la chenzină. Dar de ce crezi că sînt ei nebuni ?

— Eu am două cunoștințe, cum v-am mai spus. Locuiesc în strada Iorga. Am mers să le văd, mi-am uitat la ele o tabacheră. Și ei mi-au spus c-au murit acum două săptămîni.

— Da, cunosc cazul.

— Care caz ?

— Cu cele două femei ucise acum două săptămîni în apartamentul numărul nouă din intrarea Nicolae Iorga. Eu m-am ocupat de acest caz.

— Atunci cei doi din mașină nu sînt nebuni. Ei susțin exact ce susțineți dumneavoastră.

— Nu, nu sînt. Cum îi cheamă ?

— Mardare L. și... Cornea...

— Virgil Cornea, medicul de la etajul doi și Laurențiu Mardare, apartamentul șapte. Îi cunosc, sînt normali... Cornea, te fac atent, e felcer, nu e medic.

— Atunci ei mă consideră pe mine anormal și au vrut... Nu, ceva nu este în regulă. Cînd au murit femeile ?

— Acum exact două săptămîni, îmi răspunse Liliac. S-a crezut la început c-au fost jefuite. N-au fost, nu s-a luat un ac de la ele.

— Femeile acestea nu sînt moarte, astă noapte am călătorit cu ele într-o mașină, am discutat împreună, am băut o cană cu ceai la ele în casă, am fumat, da, și mi-am uitat la dînsele tabachera.

— Poate confundați strada, zise Liliac. Poate ați fost pe Nicolae Bălcescu, nu pe Nicolae Iorga. E tot o intrare... Sau pe Nicolae Filimon...

— Nu, Iorga... Erau două surori, poate gemene, cele cu care am discutat... Una, soră medicală de meserie, a doua probabil circăreasă... Avea un șarpe...

— Un șarpe, trei maimuțe și doi cocoși. Exact. Poate v-a povestit cineva cazul și l-ați uitat, surise Liliac.

— Nu, n-am auzit de ele. Veneam astă noapte de la Alexandru Vodă. Mi s-a defectat mașina și m-a luat o „Pobedă" în care se aflau și ele. Îl cunoașteți pe procurorul Tică Dunărințu ?

— Da.

— Eu l-am dus ieri la o mătușă a mea în Alexandru Vodă. E o mărturie că am fost acolo. Apoi am pe astăzi o altă mărturie, că mi s-a stricat Fiatul — mecanicul ce mi l-a reparat în pădurea Miersigului. Și al treilea argument că nu mint este tabachera pe care o vom găsi în camera dinselor.

— Interesant, zise Liliac și comandă două cafele.

— Cred că se exclude posibilitatea uciderii lor de către mine, cum a crezut baba cu proteza de la opt...

— Doamna Gheorghe își păstrează toți dinții răzuți, legați într-o batistă, pe fundul unei lăzi. Vrea să-i ducă pe lumea cealaltă cu ea, să aibă cu ce mînca. Trebuie să i-i punâ în sicriu.

— E senilă, tovarășe Liliac. La început m-a crezut ucigașul revenit la locul crimei, apoi a crezut că am halucinații... Nu, le-am explicat la toți pe scări, am venit cu ele, (deși nici un știu cum le cheamă) într-o mașină neagră...

Poate v-a povestit cineva cazul și l-ați uitat,

— O mașină...

— Poate ați călătorit cu două moarte, rîse Liliac.

— Nu. Nu erau moarte. Numai dacă nu cumva înviaseră și se reîntorceau acasă cu șoferul...

— Cine era șoferul ?

— Nu știu, nu l-am întrebat cum îl cheamă. Omul m-a luat din drum, noaptea, era nepoliticos să-i pun întrebări.

— Și mașina ce număr avea ?

— Păi... N-am fost atent, nu m-a interesat numărul...

— Vedeți, vă cam înșelați... A fost o părere, un vis. Ele sînt moarte, eu am asistat la autopsia lor, la înmormîntarea lor. N-ați fost cu ele, ați visat ! Povestea circulă prin oraș de două săptămîni...

— Eu am venit ieri dimineață în Turnuvechi. Locuiesc la Cluj. Am venit chemat de mătușe-mea din Alexandru Vodă. L-a dezgropat pe bărbatul ei, unul Ieremia, poate ați auzit de el... Și am vorbit la telefon cu Tică să vină cu mine în Alexandru Vodă și el a zis da, și ieri dimineață el m-a așteptat la șapte, cum ne-am dat întîlnire, în Cimpuleț și-am plecat împreună mai departe... De fapt, și eu sînt din județul acesta, dar n-am știut de cele două femei c-au fost ucise... Acuma o să spuneți și dumneavoastră ca și Mardare și Cornea că poate m-am țicnit, ori că am avut și mai am halucinații... Nu, și nici n-am călătorit cu niște strigoi, nu cred în strigoi, nu cred în reîncarnări. Ar fi sinistru să fie așa ! Reîncarnarea m-ar îngrozi ca idee ! Una dintre femei, cea tunsă cu o școlăriță și pe care toată noaptea am botezat-o pentru mine Școlărița era foarte agresivă și sînt convins, după spusele ei, c-a fost amestecată în multe fapte petrecute cu ani în urmă... Cel puțin în moartea lui Horia Dunărințu ! Prea era înverșunată împotriva lui și voia să meargă să-l omoare și nu credea că el a murit. De s-ar reîncarna asemenea ființe, ar fi groaznic, dar ele n-au cum să reînvie, nu sîntem niște profani să credem în... Și apoi cele două femei erau astă noapte vii. Eu cred că nu ele au murit acum două săptămîni și nici nu îndrăznesc să spun o glumă proastă că altele au murit, pe strada Nicolae Bălcescu sau Nicolae Filimon... Nu vă impacientați, nu vă fac, pe un plan subțire, prost, cum mă bănuiți ! Cred că dacă dumneavoastră ați înmormîntat două femei de pe strada Iorga (pardon, intrarea Iorga), acelea n-au fost circăreasa și sora medicală, ci altele, schimbate cu ele de cine a avut interesul să le facă pe ele dispărute, moarte. Dar ele trăiesc ! Și dacă n-ar fi fost accidentul cu tabachera eu mi-aș fi văzut de drum, nu le-aș mai fi vizitat și ele ar fi putut trăi în liniște și să vină din cînd în cînd noaptea pe la casa lor și lumea să le creadă în pămînt ! Sau poate nici ele nu știu c-au fost înmormîntate ! Poate au fost doar plecate în acest timp de-acasă și nu m-aș mira să le văd intrînd aici din moment în moment și spunînd c-au auzit c-au murit.

— Trebuie să vă dezamăgesc în continuare : cadavrele lor au fost identificate de mulți inși care le cunoșteau. Au fost tăiate la gît cu cuțitul, cum se spune... Sau cu un briceag. Nu se știe de către cine. Individul în orice caz a fost surprins aflîndu-se în fața o două femei : el voia s-o omoare numai pe una. Și după ce a ucis-o, a observat că din bucătărie mai vine încă o femeie ce seamănă exact cu cea ucisă... Asta e o variantă. Varianta mea este următoarea : individul n-a venit să fure, a venit să se răzbune pe una dintre ele : și eu sînt sigur că pe circărcasă, nu pe sora medicală. Circărcasa a fost pe vremuri în relații mai mult decît amicale cu diverși inși care au ajutat-o să ajungă în diverse funcții (a fost și asesoare) și mai mult decît sigur a influențat viața sau moartea unui individ al cărui fiu (sau nepot sau chiar acel individ, de mai trăiește) a găsit că nu trebuia iertată. Și-a ucis-o. Dar el cînd a intrat în casă a văzut că există două femei foarte asemănătoare, și și din teama ca una rămasă în viață să-l denunțe, dar mai ales din teamă de a nu o ucide pe cea nevinovată dintre surori și de-a lăsa în viață pe cea vinovată, le-a tăiat beregata la amîndouă. O crimă oribilă, vei spune, însă pe deplin posibilă și ca orice crimă pornită din răzbunare : justificabilă (nu, justificată din punctul de vedere al asasinului). Cea tunsă scurt, Școlărița, cum ai botezat-o astă noapte a fost amestecată și în moartea lui Horia Dunărințu și știe și Tică. Era prietenă cu Gălățioan și cu Moise, cel din Patîrlagele. Iar pe mine, ca milițian, nu mă interesează cum se justifică criminalii : eu trebuie să iau apărarea victimei și să-i dau ei dreptate : căutînd să prind asasinul. E un fel de a spune că-i dau dreptate. Nu, datoria mea este să aflu cine a ucis. De ce, cum, asta e treaba judecătorilor. Eu nu sînt judecător, eu sînt un lucrător salariat să aflu cine față de cine a greșit și mai puțin pentru ce. Așa că eu aș fi foarte încîntat dacă nu ne-am mai pierde în justificări și dacă dumneata ai mărturisi scurt : da, eu sînt !

— Cine să fiu ? îl întrebai.

— Cine, e clar cine ! Dumneata ai săvîrșit acum două săptămîni o crimă perfectă. Locuiești la Cluj, departe, nimeni nu te putea bănui că într-o noapte poți fugi cu Fiatul pînă în Turnuvechi să lichidezi o babă. Căci era cam babă femeia căreia i-ai zis Școlărița. Știai adresa, îți făcusei rost de ea cu mult timp înainte. Noaptea tot orașul doarme și dacă mai și ninge nici o urmă de mașină ori de pași nu rămîne pe stradă. E anotimpul ideal pentru crime. Alibiul cu Clujul era perfect. De niște mănuși se poate face rost. Și chiar de o pistă falsă : o tabacheră uitată în apartamentul moartei. Căci am uitat să-ți spun : singua urmă a fost o tabacheră de argint. Poftim, aceasta este, zise el și scoase o tabacheră dintr-un dulap.

— Dar tabachera mea e acolo ! Și pe ea e desenat un cocoș galic.

— Cocoșul ? rise el. N-are importanță. Dumneata n-ai fost mulțumit cu această crimă perfectă : ai vrut să ieși din raza oricărei bănuieli în vecii vecilor amin ! Și-ai venit și l-ai dus pe Tică Dunărințu (un procuror ! deci un om al legii !, Un alibi teribil !) în Alexandru Vodă și l-ai lăsat acolo și-ai inventat o poveste cu aceste femei care trăiesc și la care ți-ai uitat tabachera ! Și-ai sunat la vecinii de scară : să vadă ei uimirea din ochii dumitale cînd o să-ți spună ei că femeile sînt moarte ! Și să joci comedia : că-i crezi nebuni (partea întîia), și că ei to cred nebun (partea doua). Și să nu mai poți fi bănuit niciodată de vreun amestec în această poveste ! Să se creadă c-ai avut halucinații, sau că le-ai visat, sau că zdruncinat de poveștile auzite despre ele, ai crezut că le-ai întîlnit. Aici e marele dumitale joc ! Ca lumea (în primul rînd cei de pe scară) să te creadă în prima clipă ucigaș, în a doua nebun, și în a treia nevinovat... Ai calculat totul formidabil ! Și accidentul de motor, și povestea închipuită din mașina neagră, și ceaiul ! Ai luat și un mecanic să-ți repare Fiatul. Martori, peste tot martori ai nevinovăției dumitale. Prea mulți martori.

— Ești formidabil, tovarășe Liliac ! Dumneata vrei să găsești vinovatul. Ca să-l raportezi. Vrei adevărul. Ca să-l raportezi. Dar dumneata crezi că adevărul e chiar așa de simplu de găsit și așa de curat ?Eu bunăoară mă tot uit la dumneata și singurul lucru care mă preocupă este : Liliac, numele, de unde ți se trage, de la liliacul din grădină sau de la cel din poduri părăsite, de la plantă sau de la animal ?

— E o întrebare amuzantă...

— De ce nu ești sincer ? Ai vrut să spui : stupidă. Stupidă ca și presupunerea dumitale că eu am făcut un drum atît de lung de la Cluj pînă în biroul dumitale ca să mă denunț ca un ageamiu. Și-mi vine să și mor de ris cînd mă gîndesc că în mașina mea stau doi inși care mă cred țicnit și dumneata aici, mai dihai ca orice detectiv, stabilești diagnosticul exact: sînt un asasin. Poate ai planificat pe azi să raportezi descoperirea unui asasin. Singura observație care mi-a plăcut din ce-ai spus a fost acel semn de egalitate făcut între cele două femei, între vinovată și nevinovată. De asta nu te-am întrerupt. Mi s-a părut grozavă această egalizare : cînd plătește cineva pentru altcineva, nu se știe care pentru care, fără însă să poată salva pe cel care trebuia singur să plătească. E o stupiditate, dar e aici ceva tragic. Și nu te am întrerupt fiindcă nici dumneata nu m-ai întrerupt la început cînd ți-am relatat tot drumul meu pînă în Turnuvechi cu cele două femei în negru, ceaiul, visul meu care s-a repetat de trei ori...

— Visul nu mi l-ai povestit.

I-l povestii.

— Aș putea să te dau în judecată pentru acuzația gratuită ce mi-o aduci, tovarășe Liliac. Îți spun tovarășe Liliac fiindcă mă amuză numele dumitale.

— N-o să mă scoți din sărite, luîndu-mi numele în derîdere.

— Femeile în negru de-ar fi fost strigoi, le-ar fi ucis primele raze ale soarelor. Dar ele, văd că trăiesc: vreau să spun că spiritul lor trăiește. Chit că ele au fost omorîte acum patrusprezece zile, de mine sau de altcineva, ele au fost astă noapte în oraș cu mine (să acceptăm această idee a reîncarnării). Și nu mă sperie c-am putut veni și discuta într-o mașină cu niște suflete înviate, mă sperie spiritul lor înviat. Care nu s-a stins, stins de primele raze ale dimineții. Dumneata ești acel spirit. Ori dumneata n-ai murit niciodată și numai eu în marea mea naivitate am crezut că ai murit Te agăți de o tabacheră dintr-un sertar și spui că este uitată de asasin și nici măcar nu te gîndești puțin că aici ai pierdut partida : că eu aș putea acum să-ți spun că nu mi-am uitat nicio tabacheră aseară la cele două femei ! S-o scot bunăoară din buzunar și să ți-o pun pe masă și să te afli în fața raționamentului dumitale înfrînt : căci dacă eu nu mi-am uitat tabachera aseară acolo, și asasinul și-a uitat-o, nu eu sînt asasinul. Și-am adus vorba despre tabacheră ca să te oblig să sari fericit de pe scaun și să-mi aduci tabachera din dulap : fără să-ți dai seama că găsind pe cine să dai vina, te-ai prins în capcană, și arătînd tabachera, îți dezvălui propria vină.

— Nu-nțeleg...

— Înțelegi foarte bine. Cine a anchetat cazul ? Dumneata. Ori dacă dumneata ai săvîrșit crima trebuia s-o treci în raport drept o crimă perfectă. Și ca să înlături orice dubiu asupra incompetenței dumitale (că n-ai găsit nici o urmă) și ca să nu fie redeschisă ancheta ai pus în joc drept corp delict tabachera. Dragă domnule Liliac, ești fiul lui Liliac din Braniște, în Braniște sînt Lilieci. Mama dumitale a fost prima soție a unchiului meu (după mătușe-mea) Ieremia. Ieri la dezgroparea lui Ieremia s-a vorbit despre mama dumitale : soțul ei, tatăl dumitale, a murit tăiat la gît, la doi ani după ce mama dumitale se despărțise de Ieremia și tot de doi ani se măritase cu Constantin Liliac. A murit într-o iarnă, în sanie, venind singur de la Turnuvechi în Braniște. În cojocul cu care era învelit s-a găsit o tabacheră de femeie, pierdută acolo, și pe ea era gravat un nume, al unei circărese cu care fusese văzut mincînd într-o zahana la Turnuvechi... Circăreasa zisese că mîncase cu el întîmplător la masă și că nu-l cunoștea și că ori ea uitase pe masă tabachera, ori el i-o furase de pe masă cînd fusese la W.C. Nu cunoști numele acelei circărese ? Nu, nu trebuie să-mi răspunzi. Ai vrut să dai vina pe mine, dar eu nu dau vina pe dumneata : mi-e foarte greu să te cred capabil să tai la gît cu cuțitul două femei (exact

(Continuare în pag. 7)

Desen de CONSTANTIN BACIU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.